

ISSN 0857-0086

T.L.A. BULLETIN

วารสารห้องสมุด

ปีที่ 51 ฉบับที่ 2 ฉบับพิเศษ กรกฎาคม-ธันวาคม 2550

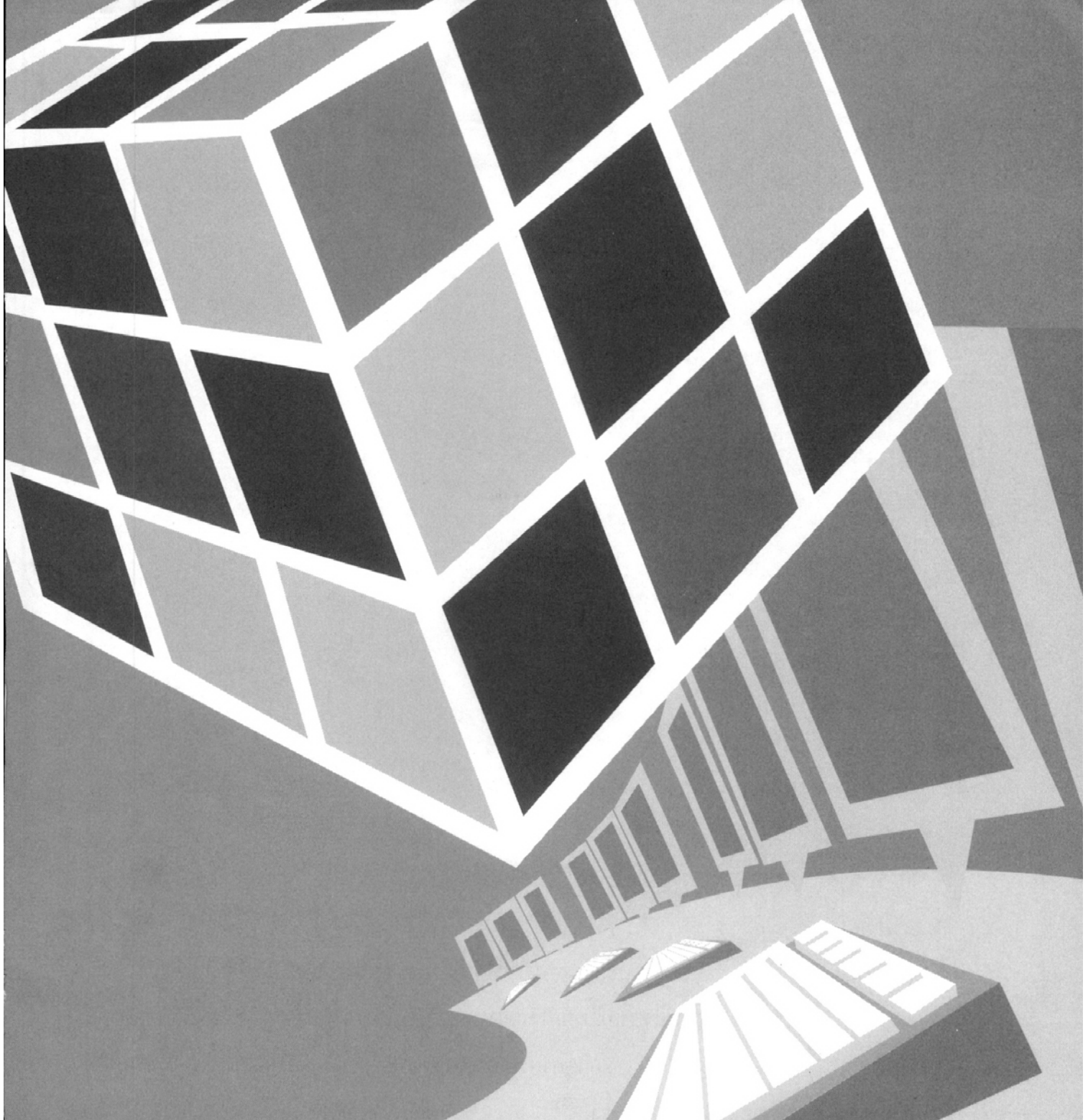
การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2550 และประชุมวิชาการ
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

การรู้สารสนเทศของปวงชน: เรียนรู้เพื่อสังคมเศรษฐกิจพอเพียง
Information Literacy for All: Learning for Sufficient Economic Society

วันที่ 17-21 ธันวาคม 2550

ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพมหานคร

การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2550 และประชุมวิชาการ
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

การรู้สารสนเทศของปวงชน: เรียนรู้เพื่อสังคมเศรษฐกิจพอเพียง
Information Literacy for All: Learning for Sufficient Economic Society

วันที่ 17-21 ธันวาคม 2550

ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพมหานคร

สถานกวีวรรณและการพัฒนา
LIBRARY AND INFORMATION CENTER

8 12.0.51

18 ส.ค. 2551

ชื่อนหนังสือ	วารสารห้องสมุดฉบับพิเศษ กรกฎาคม ธันวาคม 2550
ครั้งที่พิมพ์	การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2550 และประชุมวิชาการ
เมืองที่พิมพ์	เรื่อง การรู้สารสนเทศของประชาชน: เรียนรู้เพื่อสังคมธุรกิจพอเพียง
ผู้จัดพิมพ์	พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 2,500 เล่ม
โรงพิมพ์	กรุงเทพมหานคร
ISSN	สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ
	ห้างหุ้นส่วนจำกัด เมฆกรายพรรัตน์
	0857 - 0086

สารบัญวารสารฉบับพิเศษ

	หน้า
สารจากนายกสมาคม	1
จรรยาบรรณบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ	2
ภาคที่ 1 โครงการและกำหนดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2550 และประชุมวิชาการ	5
ภาคที่ 2 บทความวิชาการ	15
การรู้สารสนเทศ: ความสามารถที่จำเป็นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต รศ. ดร.นันทา วิฑูรย์ศักดิ์	17
การรู้สารสนเทศ: การสอนและการวิจัย รศ. ดร.ชุติมา ศัจจานันท์	27
พัฒนาการการส่งเสริมการรู้สารสนเทศในต่างประเทศและในประเทศไทย รศ. ดร.จุมพจน์ วนิชกุล	47
การรู้สารสนเทศ (Information literacy) สำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ผศ.ดร.สุจิน บุตรดีสุวรรณ	73
ทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย รศ. ดร.นำทิพย์ วิภาวิน	81
บทบาทและความสำคัญของสารสนเทศกับการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ของประเทศไทย นายแพทย์ศักดิ์ อาจองค์	93
เทคนิคการรู้สารสนเทศกับการประเมินการรู้สารสนเทศตามสภาพจริง นายเทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง	115
มาตรฐานการรู้สารสนเทศ สมาคมบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยออสเตรเลีย กองบรรณาธิการ	133
มาตรฐานการรู้สารสนเทศ: ความจำเป็นสำหรับประเทศไทย ดร.นงเยาว์ เปรมกมลเนตร	145

สารบัญวารสารฉบับพิเศษ (ต่อ)

	หน้า
การเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษผ่านกระบวนการฝึกการทำงานในห้องสมุด	151
ดร.สุวิมล ณะผลเลิศ	
การเผยแพร่สารสนเทศผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง	161
รศ.เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์	
ILIS: Information Literacy and Informed Society	171
Dr. Sujin Butdisuwan & Dr. E. Rama Reddy	
Information Literacy Standards	181
Council of Australian University Librarians	
Information Literacy Competency Standards for Higher Education	198
Association of College and Research Libraries	
Australian and New Zeland Information Literacy Framework	213
Australian and New Zealand Institute for Information Literacy	
ภาคที่ 3 บทคัดย่อรายงานวิจัย/วิทยานิพนธ์	231
พฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง	233
นางสาวจันทร์เพ็ญ สิงหนุต	
การสอนการรู้สารสนเทศทางเว็บไซต์ของห้องสมุด	243
นายศิวราช ราชพัฒน์	
การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	245
นางสาวปภาดา เจียวก๊ก	
การประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 ในโรงเรียนสังกัด	249
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1	
นางยุวดี ดอกกรังกุล	

สารบัญวารสารฉบับพิเศษ (ต่อ)

	หน้า
การรู้สารสนเทศของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1	
นางสาวกมลรัตน์ สุขมาก	253
การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	
วิทยาเขตศรีราชา	255
นางสาวสุพิศ นายคายคม	
ภาคที่ 4 ผู้มีอุปการคุณต่อวงการห้องสมุดและการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ	
บุคคลดีเด่นใน วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์	259
คำประกาศเกียรติคุณผู้มีอุปการคุณต่อวงการห้องสมุดประจำปี 2550	
คำประกาศเกียรติคุณบุคคลดีเด่นในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และ	
สารสนเทศศาสตร์ ประจำปี 2550	
ภาคที่ 5 สรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2550 ของคณะกรรมการบริหาร สมาคม	
ห้องสมุดแห่งประเทศไทย	265
รายชื่อผู้จัดทำวารสารฉบับพิเศษ	281

“เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ก้าวทันวิทยาการ
ด้วยหลักสูตรที่เพียบพร้อมทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ
เพื่อพัฒนาความคิด และความพร้อมทางสังคม
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ติดต่อสอบถามรายละเอียด :
สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
295 ถนนสีมา เขตดุสิต กทม. 10300

โทร. 0-2244-5160, 5164
โทรสาร 0-2668-7143

สารจากนายกสมาคม

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นสมาคมวิชาชีพสมาคมเดียวของครู อาจารย์ บรรณารักษ์ ผู้ประกอบวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ ก่อตั้งเมื่อพ.ศ.2497 สมาคมได้ดำเนินการกิจและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาการศึกษาและสังคมมาโดยสืบเนื่อง และกิจกรรมสำคัญประการหนึ่งซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี คือการจัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี และประชุมวิชาการ ซึ่งใน พ.ศ. 2550 คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ กำหนดจัดประชุมวิชาการเรื่อง “การเรียนรู้สารสนเทศของปวงชน: เรียนรู้เพื่อสังคม เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุ 80 พรรษา อันเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาการเรียนรู้ และการเข้าสู่สังคมความรู้ของคนไทยในกระแสแห่งความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการหลากหลายด้าน ตลอดจนให้ครู อาจารย์ บรรณารักษ์และผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบผลงานของสมาคมในปีที่ผ่านมา ในการนี้ สมาคมได้รับเกียรติจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุมพล ศิลปอาชา อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2550 และประชุมวิชาการ และเป็นองค์ปาฐกถาพิเศษในการประชุมครั้งนี้

เพื่ออำนวยความสะดวกแก่บรรณารักษ์ นักสารสนเทศ ผู้ประกอบวิชาชีพนี้ โดยเฉพาะสมาชิก คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ จึงได้มีมติให้จัดทำเป็นวารสารห้องสมุด ฉบับพิเศษ ฉบับที่ 2 เพื่อแจกแก่ผู้เข้าประชุมและสมาชิกทุกคน โดยได้รับความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตสนับสนุนการจัดทำ ซึ่งสมาคมใคร่ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สุชุม เฉลยทรัพย์ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และอุปนายกคนที่ 1 ของสมาคม และคณะจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต รองศาสตราจารย์ ดร. จุมพจน์ วนิชกุล ประธานแผนกวิชาการคนที่ 1 รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา หาญพล ประธานแผนกวิชาการคนที่ 2 คณะวิทยากร ผู้เขียนบทความ คณะกรรมการ/อนุกรรมการทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำวารสาร ดำเนินการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2550 และการประชุมทางวิชาการจนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

รองศาสตราจารย์ ดร. บุติมา สัจจาบันทึก

นายกสมาคม

จรรยาบรรณบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

จรรยาบรรณบรรณารักษ์และนักสารสนเทศของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.2521 ปรับปรุงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2529 การปรับปรุงครั้งนี้เป็นการปรับปรุงครั้งที่สอง พ.ศ. 2550 เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพและสังคม จรรยาบรรณนี้ใช้เป็นแนวทางสำหรับบรรณารักษ์และนักสารสนเทศในการประกอบวิชาชีพ มีสาระสำคัญครอบคลุมจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ วิชาชีพ ผู้ร่วมงาน สถาบัน และสังคม ดังนี้

1. พึงให้บริการอย่างเต็มความสามารถ ด้วยบริการที่มีคุณภาพและด้วยความเสมอภาคแก่ผู้รับบริการ
2. พึงรักษาความลับ เคารพและปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิในการรับรู้ของผู้รับบริการ
3. พึงมีความศรัทธาในวิชาชีพและใช้วิชาชีพปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ อดทน และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม โดยปราศจากการถูกครอบงำด้วยอิทธิพลหรือผลประโยชน์อันมิชอบทุกประการ
4. พึงแสวงหาความรู้และพัฒนาตนทางวิชาการ วิชาชีพ อย่างต่อเนื่องให้ทันความเปลี่ยนแปลงและได้มาตรฐานทางวิชาการ วิชาชีพระดับสากล
5. พึงเป็นกัลยาณมิตรของผู้ร่วมงาน ร่วมมือ สนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เปิดโอกาสให้แก่กันและกัน และสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

6. พึ่งพัฒนาสัมพันธภาพและความร่วมมือระหว่างบุคคลและสถาบัน และชำระไว้ซึ่งชื่อเสียงและเกียรติภูมิของสถาบัน

7. ไม่พึงใช้ตำแหน่งหน้าที่ ชื่อสถาบันและทรัพยากรของสถาบันเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะโดยมิชอบ

8. พึงยืนหยัดในหลักการแห่งเสรีภาพทางปัญญา เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และชำระไว้ซึ่งเสรีภาพของห้องสมุดและเกียรติภูมิของวิชาชีพ

9. พึงมีความรับผิดชอบต่อสังคม อุทิศตนเพื่อประโยชน์และความมั่นคงของสังคม และมีบทบาทในการพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประชาชนและประเทศ

Enhancing knowledge & skills towards business professionals

ก้าวใหม่ของการศึกษา พัฒนา ความรู้และทักษะ ของนักศึกษา
จากการทำงานจริง ในหลากหลายธุรกิจ ที่ สอนดุสิต
มีไว้บริการให้กับบุคคลทั่วไป อาทิ โรงแรมสอนดุสิต เพลส
โอม เบเกอรี่ กรัฟสอนดุสิต สอนดุสิตโพล โรงสีข้าว ฯลฯ
เพื่อสร้างบัณฑิตให้พร้อมก้าวสู่ความเป็นมืออาชีพ อย่างแท้จริง
ติดต่อสอบถามรายละเอียด :

สำนักกิจการพิเศษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

295 ถนนสีลม เขตดุสิต กทม. 10300

โทร. 0-2244-5370-5

โทรสาร 0-2243-5779

ภาคที่ 1

โครงการและกำหนดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2550
และประชุมวิชาการ

การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2550 และการประชุมวิชาการ
เรื่อง “การรู้สารสนเทศของปวงชน: เรียนรู้เพื่อสังคมเศรษฐกิจพอเพียง”
(Information Literacy for All: Learning for Sufficient Economic Society)
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพมหานคร
วันที่ 18-21 ธันวาคม 2550

หน่วยงานที่จัด

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี

วันเวลาและสถานที่ในการประชุม

วันที่ 18-21 ธันวาคม 2550 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพมหานคร

หลักการและเหตุผล

ในยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง สารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญและเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนในสังคมอย่างกว้างขวาง ทั้งในสังคมโลกและสังคมไทย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลและองค์การทั้งทางบวกและทางลบ การรู้สารสนเทศ (information literacy) จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับทุกคน ทุกสาขาวิชาชีพ และมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตลอดชีวิต รวมถึง การพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สอดคล้องกับแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในทุกมิติอย่างสมดุล การรู้สารสนเทศเป็นความรู้ความสามารถ และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตประจำวัน การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยจึงมีแนวคิดที่ส่งเสริมความสำคัญของการรู้สารสนเทศและความจำเป็นที่

จะต้องสร้างและส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศ มีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่รู้ มีความสามารถในการแสวงหา เข้าถึงและค้นหาสารสนเทศจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย รู้เท่าทันสารสนเทศ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และรู้จักสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตของตน สังคม และประเทศชาติ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบและมีวิจารณญาณ มีความสามารถในการสื่อสาร การใช้ภาษา และใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย ในต่างประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย สิงคโปร์ การรู้สารสนเทศถือเป็นนโยบายระดับชาติ และมีการกำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา การรู้สารสนเทศเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์และเป็นพื้นฐานของพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศ การรู้สารสนเทศจึงมีความจำเป็นต่อนโยบายที่มุ่งให้ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างสังคมการเรียนรู้ ทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ผู้กำหนดนโยบาย ครู อาจารย์ บรรณารักษ์ นักวิชาการ นักการศึกษา นักพัฒนา ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการสารสนเทศ และครอบครัวต่างมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจและมีความตระหนักร่วมกันในการพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ พัฒนาการรู้สารสนเทศเพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมภูมิปัญญา และการเรียนรู้ที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเข้าใจความตระหนักในเรื่องการรู้สารสนเทศและการสร้างคนไทยเป็นผู้รู้สารสนเทศ
3. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศในประเทศไทย

ผู้เข้าประชุม

1. บรรณารักษ์ ครู อาจารย์ และบุคลากรที่ทำงานห้องสมุด หน่วยงานจดหมายเหตุ ศูนย์สารสนเทศศูนย์ข้อมูล และองค์กรที่ทำหน้าที่ให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารในภาครัฐและเอกชน
2. คณาจารย์ในสถาบันที่จัดการศึกษาและการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
3. ผู้บริหาร สื่อมวลชน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปจากหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรเอกชนทั่วประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เข้าประชุมมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความตระหนักในเรื่องการรู้สารสนเทศและการสร้างคนไทยให้เป็นผู้ใฝ่รู้และผู้รู้สารสนเทศ
2. ผู้เข้าประชุมโดยเฉพาะครูอาจารย์ที่รับผิดชอบการเรียนการสอนทุกระดับ และผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้บูรณาการการสอนวิชาต่าง ๆ อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ การเรียนรู้ พัฒนาคุณลักษณะความใฝ่รู้ และนิสัยรักการอ่านของนักเรียน นิสิต นักศึกษา
3. ผู้เข้าประชุมที่ปฏิบัติงานห้องสมุด สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการให้การศึกษาผู้ใช้
4. ผู้เข้าประชุมติดตามความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ จากผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ

กำหนดการ

วันจันทร์ที่ 17 ธันวาคม 2550

09.00 - 17.00 น.

ลงทะเบียนและรับเอกสาร

วันอังคารที่ 18 ธันวาคม 2550

07.00 - 08.45 န.

การลงทะเบียนและรับเอกสาร (ต่อ)

09.00 - 09.45 น.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุมพล ศิลปอาชา อดีตรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ ประธานในพิธี เดินทางมาถึงห้องประชุม
ประธานจุฑารูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และเปิดกรวย ถวาย
เครื่องราชสักการะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ผู้เข้าร่วมประชุมร้องเพลง “พ่อแห่งแผ่นดิน”

รองศาสตราจารย์ชุดิมา สัจจามันท์ นายกสมาคมห้องสมุดฯ กล่าวรายงาน
นางสาวประดิษฐา ศิริพันธ์ อุปนายก คนที่ 2 และนางสาวกรรณกาญจน์
ถนอมพล ประธานฝ่ายพิธีการ อ่านรายนามผู้มีอุปการคุณต่อวงการ
ห้องสมุดและการศึกษาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ
ศาสตร์และรายนามบุคคลดีเด่นในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ ประจำปี 2550 เข้ารับโล่ นางสุวคนธ์ ศิริวงศ์รวัดณ์
บรรณารักษ์อาวุโส กล่าวนำบรรณารักษ์ ปฏิญาณตน
ประธานกล่าวเปิดการประชุม

09.45 - 10.45 น.

ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “นโยบายของรัฐกับการรู้สารสนเทศ”

วิทยากร: อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุมพล ศิลปอาชา)

10.45 - 1100 น.

พักรับประทานอาหารว่าง

11.00 - 12.00 ч.

การบรรยายพิเศษเรื่อง “การรู้สารสนเทศกับสังคมเศรษฐกิจพอเพียง”

วิทยากร: ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

12.00 - 13.00 ч.

พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 14.30 น.

การอภิปรายเรื่อง “การรู้สารสนเทศของปวงชน”

วิทยากร: ศาสตราจารย์ ดร. ไกรฤทธิ บุญเกียรติ

กรรมการสภามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

รองศาสตราจารย์ ดร. เสรี วงศ์มณฑา

ผู้อำนวยการหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต

และคณิพัฒน์ บัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

อาจารย์นายแพทย์ศักดิ์ อาจองค์

ผู้ช่วยคณบดี ฝ่ายสารสนเทศ คณะแพทยศาสตร์

โรงพยาบาลรามารัตน์

วิทยากรและผู้ดำเนินรายการ:

รองศาสตราจารย์ ดร. สุชุม เกลยทรัพย์

รองอธิการบดีฝ่ายศูนย์บริการการศึกษามหาวิทยาลัย

ราชภัฏสวนดุสิต และอุปนายกสมาคมห้องสมุด

แห่งประเทศไทยฯ คนที่ 1

14.30 - 14.45 น.

พักรับประทานอาหารว่าง

14.45 - 16.30 น.

การอภิปรายเรื่อง “การรู้สารสนเทศของปวงชน” (ต่อ)

17.00 - 20.00 น.

งานแสดงความยินดี งานแสดงมุทิตาจิตแก่ผู้เกษียณอายุ และงานเลี้ยงรับรอง

วันพุธที่ 19 ธันวาคม 2550

08.30 - 10.30 น.

การอภิปรายเรื่อง “การรู้สารสนเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน:

แนวคิด ทฤษฎี มาตรฐาน การวิจัย และการปฏิบัติ”

วิทยากร: ศาสตราจารย์ ดร. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ประธานสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา

รองศาสตราจารย์ ดร. ชุติมา สัจจามันท์

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

และนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

ดร. นางเยาว์ เปรมกมลเนตร

นักวิจัย สำนักวิจัยและบริการวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ผู้ดำเนินรายการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ ชลารักษ์
ประธานสาขาวิชาการจัดการความรู้ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

10.30 - 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 - 12.00 น.	การอภิปรายเรื่อง “การรู้สารสนเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” (ต่อ)
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.30 น.	การเสนอผลงานวิจัย/วิทยานิพนธ์และนวัตกรรมการรู้สารสนเทศและ ผลงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิพากษ์: รองศาสตราจารย์พวา พันธุ์เมฆมา ข้าราชการบำนาญ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
14.30 - 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.45 - 16.30 น.	การประชุมของชมรมต่าง ๆ

วันพฤหัสบดีที่ 20 ธันวาคม 2550

08.30 - 10.30 น.	การระดมความคิดเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของห้องสมุด ในการพัฒนาการรู้สารสนเทศของผู้ใช้” กลุ่มที่ 1 สถาบันการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ สารสนเทศศาสตร์ และบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา รับผิดชอบโดย : ชมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา และชมรมห้องสมุดเพื่อการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี ชมรมผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ วิทยากรนำ: รองศาสตราจารย์ ดร. ลำปาง แม่นมาคย์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น และประธานแผนกจัดทำวารสาร
------------------	--

กลุ่มที่ 2 ครู อาจารย์ บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน

รับผิดชอบโดย: ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน
และชมรมห้องสมุดโรงเรียนเอกชน

วิทยากรนำ: ดร. สุวิมล ธนะผลเลิศ

ผู้อำนวยการศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และประธานแผนกมาตรฐานห้องสมุด คนที่ 2

กลุ่มที่ 3 บรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะ นักวิชาการ นักวิชาชีพ

เฉพาะวิชาต่างๆ รับผิดชอบโดย: ชมรมห้องสมุดเฉพาะ
และชมรมบรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศนานาชาติ

วิทยากรนำ: นางสาวประคิษฐา ศิริพันธ์

ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศทางเทคโนโลยี

และอุปนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ไทยฯ คนที่ 2

กลุ่มที่ 4 บรรณารักษ์และบุคลากรห้องสมุดประชาชนและ

หอสมุดแห่งชาติ รับผิดชอบโดย: ชมรมห้องสมุด
ประชาชนและชมรมเพื่อหอสมุดแห่งชาติ

วิทยากรนำ: รองศาสตราจารย์ ดร. ชุติมา สัจจามันท์

สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

และนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

10.30 - 10.45 น.

พักรับประทานอาหารว่าง

10.45 - 12.00 น.

การเสนอผลการระดมความคิดเห็นโดยวิทยากรนำหรือผู้แทน
กลุ่มต่างๆ

ผู้ดำเนินรายการ: รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา หาญพล

สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

และประธานแผนกวิชาการ คนที่ 2

12.00 - 13.00 น.

พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 14.15 น.	รายงานการดำเนินงานกิจการของสมาคมฯ
14.15 - 14.30 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.30 - 15.15 น.	การบรรยายเรื่อง “ทิศทางระบบสารสนเทศสำหรับประเทศไทย” วิทยากร: นางสาวประดิษฐา ศิริพันธ์ ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศทางเทคโนโลยี และอุปนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ คนที่ 2
15.15 - 16.30 น.	การบรรยายสรุปเรื่อง “การรู้สารสนเทศกับวิชาชีพและ สังคมไทย” วิทยากร: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชลภัตต์ วงษ์ประเสริฐ หัวหน้าสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต และประธานแผนกวิจัยและพัฒนา คนที่ 2

วันศุกร์ที่ 21 ธันวาคม 2550

08.30 - 16.00 น.	การศึกษาดูงาน
สายที่ 1	ดร.ประจักษ์ วัฒนานุสสิทธิ์ ประธานแผนกวิเทศสัมพันธ์ ผู้ประสานงาน ศูนย์การเรียนรู้ชอยพระนาง กรุงเทพมหานคร สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. และสำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท.
สายที่ 2	ห้องสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ บริษัทโพสต์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน) หนังสือพิมพ์ บางกอกโพสต์ หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์
สายที่ 3	ห้องสมุดโรงเรียนทวิธาภิเษก บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป (มหาชน)
สายที่ 4	หอสมุดแห่งชาติสุพรรณบุรีเฉลิมพระเกียรติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี หอเกียรติยศ ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีคนที่ 21 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี
สายที่ 5	การบริหารจัดการความรู้ด้านข้อมูลสารสนเทศ สนามบินสุวรรณภูมิ

An abstract graphic consisting of several thin, black, overlapping circles or arcs that form a larger, irregular shape on the left side of the page.

ภาคที่ 2

บทความวิชาการ

Graphic Site สวนดุสิต กราฟิก ไซท์
Suan Dusit Graphic Site

การรู้สารสนเทศ : ความสามารถที่จำเป็นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ศศ.ดร.นันทา วิกฤตนิภัคดี *

สังคมสารสนเทศมีลักษณะเด่น คือ ความหลากหลายและมากมายของสารสนเทศ จนเกิดสถานะที่เรียกว่า การทะลักทะลายนของสารสนเทศ (information explosion) หรือสารสนเทศเกินพิกัด (information overload) พร้อมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งทางด้านคอมพิวเตอร์ และการสื่อสาร หรือโทรคมนาคม ทำให้การจัดเก็บ การเข้าถึง และการถ่ายทอดสารสนเทศมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนในสังคมสารสนเทศ ต้องเปลี่ยนพฤติกรรมทักษะ และวัฒนธรรมในการใช้สารสนเทศ เพราะทักษะหรือความรู้ที่เคยมีมาในอดีต ซึ่งไม่เพียงพอกับสภาพของสารสนเทศ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังที่ ลิจิต ชีรเวคิน (2541, หน้า 6) กล่าวว่า “ในสังคมสารสนเทศจะเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้รับสารสนเทศมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าคนขาดจิตวิเคราะห์ไม่สามารถแยกแยะสารสนเทศที่ถูกต้อง สารสนเทศที่บิดเบือน หรือสารสนเทศที่ไม่ครบถ้วน ก็เหมือนกับการหลับตาจินตนาการโดยไม่รู้ว่ายานชนิดไหนใช้กับโรคอะไร” ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องเรียนรู้ เพิ่มพูนทักษะใหม่เพื่อให้มีความสามารถที่จะใช้สารสนเทศให้ได้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ถ้าจะมองย้อนกลับไปยังพัฒนาการทางสังคม ที่ได้มีการกล่าวกันว่าสังคมในยุคแรกเป็นสังคมเกษตรกรรม ต่อมาพัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรม สังคมข้อมูลข่าวสาร และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สารสนเทศได้เป็นปัจจัยสำคัญมาโดยตลอด บุคคลกลุ่มแรกๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสารสนเทศ คือ นักวิทยาศาสตร์ หลังจากที่ได้ผลิตความรู้และมีการบันทึกเผยแพร่ข้อมูลกลุ่มที่มีบทบาทต่อการจัดการข้อมูลข่าวสาร คือ กลุ่มบรรณารักษ์ นักสารสนเทศ และนักคอมพิวเตอร์ แต่ต่อไปในอนาคตเป็นการคาดการณ์ที่ไม่เกิดจริงนักก็คือ สารสนเทศเป็นเรื่องของทุกคน เพราะสารสนเทศมาเคาะถึงประตูบ้าน โดยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นคนที่อยู่ในสังคมสารสนเทศได้ก็ควรต้องมีการศึกษา มีความรู้ความสามารถทางด้านสารสนเทศ

* รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ถึงแก่กรรมแล้ว)

นักวิจัยของ UNESCO (1971) ได้ทำการศึกษาพบว่า หากนับเวลาจากต้นคริสต์ศตวรรษที่ 1 การเพิ่มทวีคูณ (double) ความรู้ของทั้งโลกเป็นอีกหนึ่งเท่าตัวนั้น ใช้เวลาถึง 1,750 ปี และจากปี ค.ศ. 1750-1900 มีการเพิ่มทวีคูณของความรู้อีกหนึ่งเท่าตัว ซึ่งไนส์บิต (Naisbitt, 1982) กล่าวว่า ในยุคปัจจุบันสารสนเทศมีการเพิ่มทวีคูณทุกระยะเวลา 5.5 ปี และเขาได้ทำนายว่าในเวลาอันไม่ช้านี้จะมีการเพิ่มทวีคูณของสารสนเทศทุกๆ ระยะเวลา 20 เดือน จะเห็นได้ว่าความจริงที่ประจักษ์แจ้ง และยอมรับว่ามีสารสนเทศมากมายมหาศาลในลักษณะของการ “ล้นระเบิด” ของสารสนเทศ (information explosion) ซึ่งสารสนเทศจะก่อให้เกิดคุณประโยชน์หรือนำไปใช้งานได้นั้น ต้องนำมาจัดระบบระเบียบ ผ่านการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้กลายเป็นความรู้ (knowledge) และเมื่อบูรณาการความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ก็สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ซึ่งเป็นการสร้างปัญญา (wisdom) ที่จะช่วยให้ทั้งชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัวมีความสุข ประสบความสำเร็จ และทำให้สังคมโดยรวมมีความเข้มแข็งและสามารถก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ฉะนั้น ในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องรู้สารสนเทศ ซึ่งการรู้สารสนเทศ (information literacy) เป็นคำที่เริ่มใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ.1974 และแพร่หลายต่อมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลา 4-5 ปี มานี้ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นอย่างมากมายของสารสนเทศ ซึ่งนำไปสู่ความยากลำบากในการค้นหา และการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการในภาษาอังกฤษ คำว่า information literacy มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า information competency แต่มีความแตกต่างจากคำว่า library literacy เนื่องจากคำว่า information literacy ครอบคลุมถึงความสามารถที่มากกว่าการค้นหาสารสนเทศโดยใช้เครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด เช่น OPAC หรือทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด หากแต่ information literacy แสดงความหมายถึงผลสัมฤทธิ์ในเชิงเป้าหมายสำหรับผู้รู้สารสนเทศ

ความหมาย

การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความรู้และความสามารถของบุคคลในการระบุความต้องการสารสนเทศของตนเอง ความสามารถในการค้นหา ประเมินคุณค่าและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (American Library Association, 1989, p.1) ดังนั้น การรู้สารสนเทศจึงครอบคลุมความรู้ความสามารถของบุคคลในเรื่องต่อไปนี้

1. ตระหนักรู้ว่าสารสนเทศที่ถูกต้องสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
2. รู้ว่าตนเองมีความต้องการสารสนเทศใด
3. สามารถตั้งคำถามหรือระบุความต้องการสารสนเทศของตนเองได้

4. สามารถระบุหรือชี้แหล่งสารสนเทศที่จะค้นหาได้
5. สามารถพัฒนากลวิธีการค้นคืนสารสนเทศได้
6. สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศทั้งที่จัดเก็บอยู่ในสื่อคอมพิวเตอร์และสื่อรูปแบบอื่นๆ ได้
7. สามารถประเมินคุณค่าสารสนเทศได้
8. สามารถจัดกลุ่มหรือหมวดหมู่สารสนเทศเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้
9. สามารถบูรณาการสารสนเทศใหม่ๆ เข้ากับองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมได้
10. สามารถใช้สารสนเทศในการคิดเชิงวิเคราะห์ และใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหาได้

ดังนั้น ผู้รู้สารสนเทศจึงเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถที่สำคัญ คือ รู้ความต้องการสารสนเทศ สามารถค้นหาและประเมินคุณค่าสารสนเทศ สามารถคิดเชิงวิเคราะห์ (critical thinking) ซึ่งเป็นผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญของการรู้สารสนเทศ นอกจากนี้ ยังสามารถสื่อสารสารสนเทศโดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประการสุดท้ายคือมีความเข้าใจเรื่องจริยธรรมและมีจริยธรรมในการใช้สารสนเทศ

ความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์การรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศ เป็นลักษณะหรือคุณสมบัติที่สำคัญที่เป็นแนวความคิดของสัญลักษณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงของผู้ใช้ซึ่งอยู่ในสังคมสารสนเทศนับแต่อดีต คุณสมบัติหรือคุณลักษณะของผู้รู้หรือนักวิชาการ มักเปลี่ยนไปตามเครื่องมือของสังคมสมัยนั้นๆ ยุคโบราณที่ยังไม่มีการพิมพ์เกิดขึ้น การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดจากผู้รู้มาสู่ผู้เรียนกันเป็นทอดๆ ด้วยการจำ ดังเช่น คำสอนของศาสนาพุทธ เป็นต้น แม้ยุคต่อมาจะมีระบบการพิมพ์เกิดขึ้นแล้วก็ตาม ทักษะทางด้านการจำก็ยังคงมีบทบาทสำคัญ แต่กลับลดบทบาททักษะการเรียนรู้ ปัจจุบันมีการจัดเก็บสารสนเทศในสื่อคอมพิวเตอร์ ทักษะที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามเครื่องมือที่ใช้ ดังนั้นความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์การรู้สารสนเทศ สรุปได้ดังนี้

1. การเพิ่มขึ้นอย่างมากมาของสารสนเทศ ทั้งด้านปริมาณ รูปแบบและเนื้อหา ทั้งที่อยู่ในรูปแบบและเนื้อหา ทั้งที่อยู่ในสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมกับวิชาการต่างๆ ได้แตกสาขาเพิ่มขึ้นอย่างมาก

2. บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ที่ทำให้การจัดเก็บและการแพร่กระจายสารสนเทศ มีเพิ่มจำนวนมากขึ้น และแพร่หลายไปทั่วโลก

สมาคมนักการศึกษาห้องสมุด และสื่อแห่งแคลิฟอร์เนีย (California Media and Library Educator Association, 1994, pp.VI-VII) ได้ให้เหตุผลดังนี้คือ

1. เราอาศัยอยู่ในสังคมสารสนเทศ
2. สารสนเทศ เป็นเครื่องอุปโภคที่ไม่มีสิ้นสุด และเราต้องการให้สารสนเทศได้แพร่หลาย และเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเรา
3. เทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งวิธีการและความก้าวหน้าทั้งในด้านการจัดสร้างและการจัดเก็บสารสนเทศ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่เราจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ทักษะและยุทธวิธีในการเข้าถึงสารสนเทศ พร้อมกันนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า การรู้สารสนเทศถือเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับทุกคน ที่จะต้องนำไปใช้และปฏิบัติในสังคม ระบบประชาธิปไตย เพราะเราต้องการสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) ที่จะต้องให้มีการเกิดขึ้นจนเป็นนิสัยของทุกๆ คน อันเป็นลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542, หน้า 221) ได้ให้ข้อคิดถึงความจำเป็นของการรู้สารสนเทศว่า “ในอนาคตสื่อมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ สารสนเทศจะมากมายจนเกิดการล้นไหลและท่วมท้น สิ่งหนึ่งที่จะเป็นปัญหาใหญ่ก็คือ การไม่รู้จักวิธีการเลือกรับสารสนเทศหรือความรู้ที่มีอยู่” ซึ่งคล้ายกับแนวความคิดของ สุนทร แก้วลาย (2535, หน้า 2) ซึ่งให้เหตุผลว่า “การคิดค้นระบบการพิมพ์เมื่อ 500 ปีมาแล้ว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบการถ่ายทอดสารสนเทศอย่างไม่คาดฝัน ในปัจจุบันระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์กำลังเข้ามาแทนระบบการพิมพ์แบบดั้งเดิม ปริมาณสารสนเทศหลายรูปแบบที่เพิ่มมากขึ้นมากมาย ทำให้การเลือกและเข้าถึงสารสนเทศมีความยุ่งยาก และต้องการความชำนาญมากขึ้น ขณะเดียวกันเทคโนโลยีสำหรับการจัดเก็บ การเข้าถึงและการถ่ายทอดสารสนเทศก็มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น”

คุณสมบัติของผู้รู้สารสนเทศ

คอยล์ (California Media and Library Association, 1994, pp. 2-3) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้รู้สารสนเทศ ไว้ 3 ประการหลักดังนี้คือ

1. บุคคลที่รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ดังนี้
 - 1.1 รู้ชัดถึงความต้องการสารสนเทศ
 - 1.2 รู้ชัดว่าสารสนเทศที่ถูกต้องและสมบูรณ์ เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจทางปัญญา
 - 1.3 สามารถกำหนดคำถามบนพื้นฐานของความต้องการสารสนเทศ
 - 1.4 มีศักยภาพที่จะระบุถึงแหล่งทรัพยากรสารสนเทศได้

- 1.5 สามารถพัฒนายุทธวิธีในการค้นคืนสารสนเทศได้อย่างสำเร็จตามความต้องการ
- 1.6 สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรสารสนเทศทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และในรูปของเทคโนโลยีได้
- 1.7 เป็นนักอ่านที่มีความสามารถ และความชำนาญเป็นอย่างดี
2. บุคคลที่รู้สารสนเทศสามารถประเมินสารสนเทศ ได้ดังนี้
 - 2.1 สามารถกำหนดแหล่งสารสนเทศที่เชื่อถือได้
 - 2.2 สามารถตัดสินใจสารสนเทศที่ถูกต้องและที่เกี่ยวข้องได้
 - 2.3 สามารถรู้ประเด็นของสารสนเทศว่าเป็นข้อวิจารณ์ ทศนะ หรือข้อเท็จจริงได้
 - 2.4 ปฏิเสธสารสนเทศที่ไม่ถูกต้อง หรือทำให้เกิดการเข้าใจผิด
 - 2.5 สามารถสร้างสารสนเทศขึ้นมาใหม่ จากสารสนเทศที่ไม่ถูกต้อง หรือทำให้เกิดการเข้าใจผิด ได้ตามความต้องการ
3. บุคคลที่รู้สารสนเทศ สามารถใช้สารสนเทศได้ดังนี้
 - 3.1 สามารถจัดการกับสารสนเทศ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติได้
 - 3.2 สามารถบูรณาการสารสนเทศใหม่ให้อยู่ในรูปขององค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ได้
 - 3.3 สามารถประยุกต์ใช้สารสนเทศ ในการคิดและแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณได้

สมิธ (Smith, 2549) ซึ่งเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่ USF School of Library and Information Science ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้รู้สารสนเทศ ไว้ดังนี้

1. รู้ชัดถึงความต้องการสารสนเทศ
2. มีความสามารถในการติดตามและเข้าถึงสารสนเทศ ดังนี้
 - 2.1 รู้จักการจัดหมวดหมู่หนังสือ เช่น ระบบทศนิยมดิวอี้ และระบบรัฐสภาอเมริกัน พร้อมทั้งสัญลักษณ์ทางด้านเลขเรียกหนังสือ (call number)
 - 2.2 รู้จักการค้นด้วยระบบ Boolean
3. มีความสามารถในการประเมินสารสนเทศ ดังนี้
 - 3.1 มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 - 3.2 การประเมินสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตได้
 - 3.3 การประเมินสารสนเทศบนเว็บได้
4. มีความสามารถในการใช้และการสื่อสารสารสนเทศ ดังนี้
 - 4.1 สามารถสรุปความ และนำข้อความที่ถูกต้องไปใช้ได้
 - 4.2 สามารถเขียนอ้างอิง หรืออ้างถึงได้

มาตรฐานการรู้สารสนเทศ

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association, 2549) ได้กำหนดเป็นมาตรฐานไว้ 9 ข้อ สำหรับนักศึกษา (The Nine Information Literacy Standards for Student Learning) โดยแบ่งออกเป็น 3 หมวด ดังนี้

1. หมวดการรู้สารสนเทศ

มาตรฐานข้อที่ 1 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้สารสนเทศ จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานข้อที่ 2 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้สารสนเทศ จะต้องมีความเชี่ยวชาญ และมีวิจรรณญาณในการประเมินสารสนเทศ

มาตรฐานข้อที่ 3 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้สารสนเทศ จะต้องใช้สารสนเทศอย่างถูกต้อง และสร้างสรรค์

2. หมวดการเรียนรู้อย่างอิสระ

มาตรฐานข้อที่ 4 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เรียนรู้อย่างอิสระด้วยการรู้สารสนเทศและติดตามสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับความสนใจของตนเอง

มาตรฐานข้อที่ 5 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เรียนรู้อย่างอิสระด้วยการรู้สารสนเทศ ด้วยการนำวรรณกรรมและสารสนเทศไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ด้านอื่นๆ ด้วย

มาตรฐานข้อที่ 6 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เรียนรู้อย่างอิสระด้วยการรู้สารสนเทศ และไขว่คว้าเพื่อให้เกิดความสามารถในการค้นคืนสารสนเทศและสร้างความรู้

3. หมวดการตอบสนองต่อสังคม

มาตรฐานข้อที่ 7 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ถือgulต่อสังคมอย่างแท้จริง เพื่อชุมชนการเรียนรู้ และสังคมการเรียนรู้สารสนเทศ จะต้องยอมรับถึงความสำคัญของสารสนเทศที่มีต่อสังคมในระบอบประชาธิปไตย

มาตรฐานข้อที่ 8 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ถือgulต่อสังคมอย่างแท้จริง เพื่อชุมชนการเรียนรู้ และสังคมการเรียนรู้สารสนเทศ จะต้องฝึกปฏิบัติตนให้มีพฤติกรรมที่มีมารยาท และจรรยาบรรณที่เกี่ยวกับสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐานข้อที่ 9 นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ถือgulต่อสังคมอย่างแท้จริง เพื่อชุมชนการเรียนรู้ และสังคมการเรียนรู้สารสนเทศ จะต้องมีส่วนร่วมกับการติดตาม และสร้างสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันที่มีบทบาทในการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ

การพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้รู้สารสนเทศสามารถทำได้ทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา แต่ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการพัฒนาในระบบการศึกษาเท่านั้น

1. สถาบันการศึกษา ภาระหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันการศึกษา คือ ให้ความรู้สติปัญญาและพัฒนาให้บุคคลเป็นผู้รู้สารสนเทศ ซึ่งเป็นวิธีการที่บุคคลสามารถพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต กล่าวไว้ว่า สถาบันการศึกษาทุกระดับตั้งแต่โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย สามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้รู้สารสนเทศได้ทั้งสิ้น สถาบันการศึกษาอาจบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศในหลักสูตรการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการที่ปฏิบัติได้และเห็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนรูปแบบที่พบเห็นได้บ่อย ได้แก่

- 1.1 การสอนแบบการศึกษาด้วยตนเอง เป็นการสอนแบบไม่ต้องเข้าชั้นเรียนโดยจะมีชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-paced) ซึ่งออกแบบมาอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 1.2 การสอนแบบบูรณาการ (integrated) เป็นการสอนแบบที่มีชั้นเรียนและมีชุดการสอนและ/หรือชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองประกอบด้วย
- 1.3 การสอนแบบเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตร เป็นวิธีการสอนการรู้สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และเนื้อหาเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศโดยเฉพาะเนื้อหาที่สอนเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศมักประกอบด้วยทักษะและความรู้ความเข้าใจที่สำคัญดังต่อไปนี้
 - 1) ทักษะทั่วไป ครอบคลุมทักษะเกี่ยวกับการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม ทักษะการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การเขียน และทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์
 - 2) ทักษะทางด้านสารสนเทศ ครอบคลุมทักษะการแสวงหาสารสนเทศ การใช้สารสนเทศและทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 3) เนื้อหาที่ปลูกฝังทัศนคติ ความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับจริยธรรมในการใช้สารสนเทศ ความรับผิดชอบต่อสังคมอันเป็นผลมาจากการใช้สารสนเทศทั้งจากสารสนเทศดิจิทัลสารสนเทศที่เป็นสิ่งพิมพ์และรูปแบบอื่นๆ

2. ห้องสมุด ห้องสมุดเป็นแหล่งสะสมภูมิปัญญาของมนุษยชาติ และเป็นสถาบันที่อยู่คู่กับอารยธรรมของโลกมาแต่สมัยโบราณ ห้องสมุดมีการปรับตัวและมีพัฒนาการไปตามวิทยาการและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนโลกให้ก้าวหน้า อย่างไรก็ตาม แนวคิดและภาระหน้าที่หลักของห้องสมุดไม่เคย

เปลี่ยนหนึ่งในจำนวนนั้น คือการทำให้ผู้ใช้รู้จักห้องสมุด รู้จักทรัพยากรสารสนเทศและสามารถนำทรัพยากรสารสนเทศไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมและวิธีการของห้องสมุดที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้รู้จักห้องสมุดและสามารถใช้ประโยชน์จากสารสนเทศมีหลายวิธี เช่น สอนการค้นหาสารสนเทศของห้องสมุด สอนการค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศที่อยู่ภายนอกห้องสมุด รวมทั้งกิจกรรมในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันซึ่งใช้คำเรียกว่าการให้การศึกษาผู้ใช้ (User education) ซึ่งหมายถึง การสอนหรือแนะนำให้ผู้ใช้รู้จักและเข้าใจบริการสารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศ การค้นหาสารสนเทศ เครื่องมือช่วยค้น สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของห้องสมุด (A.L.A. Glossary of Library and Information Science, 1983, p. 37)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศมิได้เป็นเรื่องใหม่สำหรับห้องสมุด แต่อย่างไรก็ตามแต่คำว่า การรู้สารสนเทศเป็นคำที่นิยมใช้ในระบะหลังซึ่งเน้นและให้ความสำคัญกับความเข้าใจถึงความสำคัญของสารสนเทศ ความสามารถที่จะระบุความต้องการสารสนเทศ ความสามารถที่จะระบุแหล่งสารสนเทศ ความสามารถในการค้นหาและประเมินค่า

การรู้สารสนเทศในสถาบันการศึกษา

การพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นบทบาทสำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา จะเห็นได้ว่าสถาบันแต่ละแห่งมุ่งสอนให้นักศึกษา คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็น ทำเป็น และฝึกการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบเพื่อที่จะให้ออกไปเป็นพลเมืองที่ดี ทักษะการรู้สารสนเทศจะทำให้ นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่จำกัดเฉพาะในห้องสี่เหลี่ยมเท่านั้น นักศึกษาสามารถเรียนตามความสนใจของตนเอง โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

สถาบันการศึกษาบางแห่งได้จัดการศึกษาออกไปยังวิทยาเขต หรือศูนย์บริการต่างๆ ซึ่งการเรียนการสอนลักษณะนี้เป็นการสอนทางไกลลักษณะหนึ่ง ถ้านักศึกษามีทักษะการรู้สารสนเทศเป็น อย่างดี และการเรียนลักษณะนี้ก็ไม่ใช่เป็นปัญหา นักศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการเรียน อย่างไรก็ตามการรู้สารสนเทศของนักศึกษาที่เรียนในระบบและนักศึกษาที่เรียนระบบทางไกล ควรจะมีความรู้ความสามารถเท่าเทียมกัน

การสร้างทักษะการรู้สารสนเทศให้กับนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งด้านผู้สอน บรรณารักษ์ และผู้บริหารของมหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอนอาจกำหนดให้นักศึกษาไป ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมประกอบการเรียนแต่ละวิชา จากการสอบถามนักศึกษาที่ใช้ห้องสมุด พบว่า ส่วนใหญ่ มาทำงานที่อาจารย์มอบหมาย ส่วนบรรณารักษ์ก็เตรียมทรัพยากรต่างๆ มีการคัดเลือกและ

ประเมินผลทรัพยากรที่มีอยู่ว่าสอดคล้องกับหลักสูตรต่างๆ เนื้อหามีความทันสมัยมากน้อยเพียงใด มีการแนะนำ การใช้หรืออบรมเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่มีในห้องสมุด สำหรับผู้บริหารก็จัดสรรงบประมาณทรัพยากรและบุคลากรอย่างเพียงพอ และกระตุ้นให้มีโครงการพัฒนาการรู้สารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

จากการที่นักวิชาการ สมาคม องค์กรต่างๆ กล่าวถึงการรู้สารสนเทศไว้หลากหลาย จึงพอสรุป การรู้สารสนเทศความสามารถที่จำเป็นสำหรับบุคคลเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดังนี้

1. รู้ชัดถึงความต้องการสารสนเทศ
2. สามารถเข้าถึงและใช้สารสนเทศได้
3. สามารถประเมิน และเลือกใช้สารสนเทศที่ตรงกับความต้องการหรือเกี่ยวข้อง และเป็นสารสนเทศที่ถูกต้อง และสมบูรณ์
4. สามารถนำสารสนเทศไปประยุกต์ใช้ในการคิด แก้ปัญหาและบูรณาการสารสนเทศใหม่ๆ กับองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม
5. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นคืนสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างงาน เผยแพร่สารสนเทศของตนเองได้
7. มีจริยธรรม หรือจรรยาบรรณ ในการใช้และเผยแพร่งานสารสนเทศในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น การอ้างอิง เป็นต้น

พร้อมกันนี้ ดอยล์ (Doyle, 2549) ได้สรุปถึงคุณสมบัติของการรู้สารสนเทศไว้สั้นๆ ว่า “Access, evaluate and use information from variety sources” นั่นก็คือความสามารถที่จะเข้าถึง ประเมินและใช้สารสนเทศจากแหล่งที่หลากหลายได้

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). **คลื่นลูกที่ 5 ปราชญ์สังคม: สังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- พงษ์ศักดิ์ สังขภิญโญ. (2542). **โลกของสารนิเทศ**. นครศรีธรรมราช: สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- รังสรรค์ สุกันทา. (2543). การรู้สารสนเทศ (Information literacy): ขีดความสามารถที่จำเป็นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. **วารสารครูศาสตร์**, 28(3), 17-24
- ลิขิต ธีรเดช. (2541, เมษายน 14). ข่าวสาร ความรู้ และปัญญา. **มติชน**, หน้า 6.
- สุจิน บุตรดีสุวรรณ. (2546). การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) สำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. **วารสารนิเทศ**, 10(1-2), 35-43.
- สุนทร แก้วลาย. (2535). ทักษะด้านสารนิเทศสำหรับนักการศึกษาในวิชาชีพ
สารนิเทศในยุคปัจจุบัน. **วารสารบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์**, 1, 1-7.
- ลีปาน ทรัพย์ทอง. (2548). การรู้สารสนเทศ. **วารสารห้องสมุด**, 49(2), 58-68.
- American Library Association. (1989). **President committee on information literacy final report**. Chicago: American Library Association.
- Smith, Drew. (1998). **Directory of online resources for information literacy**. Retrieved July 20, 2004, from <http://nosferatu.cas.usf.edu/lis/>
- _____. (1983). **The ALA glossary of library and information science**. Chicago: American Library Association.
- California Media and Library Educators Association. (1994). **From library skills to information literacy: A handbook for the 21 th century**. Cattle Fock, Colorado: Hi Willow Research and publishing.
- Doyle, Chris. (1999). **Information literacy skills**. Retrieved July 24, 2004, from <http://sfaff.lib.vtexas.edu/~beth/IRSQ/skills.html>
- Naisbitt, John. (1982). **Megatrends**. New York: Wavner Books.
- Smith, Drew. (1998). **Directory of online resources for information literacy**. Retrieved July 20, 2004, from <http://nosferatu.cas.usf.edu/lis/>

การรู้สารสนเทศ: การสอนและการวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร. บุติมา สัจจานันท์*

ความนำ

การรู้สารสนเทศมีความสำคัญ และถือเป็นสมรรถนะหลักของบุคคลในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีข้อมูล ข่าวสาร หรือสารสนเทศ เป็นหัวใจสำคัญและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นพลังขับเคลื่อนหรือปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนในสังคม ทั้งสังคมโลกและสังคมไทย เป็นเหตุ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลและองค์การทั้งทางบวกและทางลบ ในประเทศพัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา เนเธอร์แลนด์ ฟินแลนด์ ออสเตรเลีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ การรู้สารสนเทศได้รับความสำคัญในระดับชาติอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน มีความตื่นตัวในการสอน การศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องสารสนเทศอย่างกว้างขวางในระดับสากล ดังจะเห็นจากบทความ เอกสารงานวิจัย จำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศที่เผยแพร่ทั้งในรูปสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

แนวคิดเรื่องการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศ แปลมาจาก information literacy ซึ่งยังไม่มีศัพท์บัญญัติเป็นภาษาไทย แต่มีผู้แปลเป็นภาษาไทยไว้ต่าง ๆ กัน เช่น การรู้สารสนเทศ ความรู้ทางสารสนเทศ ทักษะการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ นอกจากนี้ยังมีศัพท์อื่นที่เกี่ยวข้องกัน คือ computer literacy ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (2538, หน้า 29) บัญญัติศัพท์ไว้ว่า การรู้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน ในปัจจุบันคำว่า literacy ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันในคำแปลที่ว่า “การอ่านออกเขียนได้” และได้ถูกนำมาใช้ร่วมกับคำ อื่น ๆ เช่น economic literacy , media literacy, digital literacy ความหมายสรุปโดยรวมคือ การมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องนั้น ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์ สื่อ และดิจิทัล

*อ.บ.พ.ม.อ.ม.(บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Post Grad. Dip. Science Information Specialist in Southeast Asia, M.L.S (Information Science), Ed.D Charles Sturt University, Australia
รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี

คำภาษาอังกฤษว่า information literacy เป็นที่รู้จักและกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน โดยเฉพาะในแวดวงการศึกษาศัพท์คำนี้ปรากฏใช้ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1974 โดยพอล ซูร์คาวสกี (Zurkowski, 1974, p. 6) อดีตนายกสมาคมอุตสาหกรรมสารสนเทศ (Information Industry Association – IIA) และมีคำอธิบายในบริบทและมุมมองต่าง ๆ กัน เช่น บรรณารักษ์อธิบายว่าการรู้สารสนเทศเป็นการขยายรูปแบบเดิมของการสอนวิชาห้องสมุดและบรรณานุกรม (Behrens, 1994, p. 132) นักเทคโนโลยีสารสนเทศอธิบายว่าการรู้สารสนเทศ คือ ความสามารถใช้เทคโนโลยีชนิดต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดเก็บค้นคืนและส่งสารสนเทศจำนวนมาก (Demo, 1986, p. 6) นักการศึกษาอธิบายว่า การรู้สารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Breivik, 1987, p. 46) และบางคนเข้าใจว่า คือ ความสามารถในการใช้ห้องสมุด การใช้ระบบการค้นคืนรายการสาธารณะ หรือโอแพค (Online Public Access Catalogue-OPAC) หรือการใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ดอยล์ (Doyle, 1992, p. 5) ได้ประมวลความหมายที่มีผู้ให้ไว้กระจัดกระจาย โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย ศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ 130 คน ในสหรัฐอเมริกา ปรากฏในรายงาน Final Report to the National Forum on Information Literacy ว่า การรู้สารสนเทศ คือ ความสามารถในการเข้าถึง การประเมิน และการใช้สารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ การรู้สารสนเทศเป็นคำหรือแนวคิดที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในบริบทของการศึกษาระดับอุดมศึกษา (Campbell, 2004, p. 2)

ความจำเป็นของการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศมีความจำเป็นต่อการสร้างสังคมสารสนเทศและสังคมความรู้ ด้วยเหตุและปัจจัยที่สำคัญดังนี้

- สารสนเทศ เป็นทรัพยากรหลักในสังคมและถือเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยการผลิต เป็นสินค้าที่มีค่า มีราคา และงอกงามใช้ได้ไม่หมดสิ้น สารสนเทศเป็นแกนกลางของกิจกรรมทั้งหมด ในการดำเนินชีวิต การตัดสินใจ การเพิ่มพูนประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และการดำเนินงาน การสร้างมาตรฐานและการแข่งขัน ความต้องการ การเข้าถึงและการใช้สารสนเทศของประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกสาขาอาชีพกว้างขวางเพิ่มมากขึ้น ทั้งเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน การปฏิบัติงานในหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการเป็นพลเมืองตามสิทธิพื้นฐานของบุคคล มีการพัฒนาการเข้าถึงสารสนเทศ ความโปร่งใส และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศคืออำนาจ สามารถชี้วัดความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กรได้ ปริมาณของข้อมูล ข่าวสารสารสนเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว หลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเกิดภาวะการณ์ “ทะลักทะลายน” หรือ “การท่วมท้นของสารสนเทศ” (information explosion)

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้การสื่อสารเป็นไปโดยไร้พรมแดน โอกาสและช่องทางการสื่อสารเป็นไปอย่างกว้างขวางหลากหลาย รวดเร็ว ขยายโอกาสถึงประชาชนจำนวนมาก มีปริมาณและอัตราการกระจายสารสนเทศสูง สื่อต่าง ๆ มีปริมาณและอัตราการกระจายสารสนเทศสูง สื่อต่าง ๆ มีปริมาณและบทบาทมาก การเข้าถึงและการเชื่อมโยงด้วยข้อมูล ข่าวสารสารสนเทศทำให้กิจกรรมทุกด้านถูกเชื่อมโยงกันทั่วโลก มีการพึ่งพา การสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้น เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการดำเนินธุรกิจ การประกอบกิจการ ชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมทั่วโลก รวมถึงสังคมไทย และเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ แผ่ถึงกันทั่วโลก

- อินเทอร์เน็ต เป็นชุมทรัพย์ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศจำนวนมากที่มีเครือข่ายกว้างขวางเชื่อมโยงทั่วโลก จนมีผู้เปรียบเป็นห้องสมุดโลก อินเทอร์เน็ตเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการศึกษา วิจัย และพัฒนา ธุรกิจ และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล อินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะเวิร์ด ไวด์ เว็บ ได้ก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ที่เปิดกว้างในเรื่องของข่าวสาร ข่าวสาร และสารสนเทศ ความรู้ ความคิดเห็น สร้างวัฒนธรรมของความร่วมมือ การวิพากษ์วิจารณ์ เสรีภาพในการพูด การสื่อสาร เชื่อกันว่า อินเทอร์เน็ตเป็นนวัตกรรมที่ยิ่งใหญ่และมีศักยภาพสูงสุดในการเปลี่ยนแปลงสังคม สารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตมีข้อได้เปรียบในเรื่องความทันสมัย ความกว้างขวาง ครอบคลุม และมีปริมาณมาก แต่มีข้อจำกัดเนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายสาธารณะ ขาดการกั้นกรอง ตรวจสอบ ผู้ใช้จึงต้องมีวิจารณญาณ สามารถแปลความหมาย จัดระบบและสังเคราะห์สารสนเทศเพื่อนำไปใช้ได้ถูกต้อง และเหมาะสม

- นโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาของชาติ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สะท้อนให้เห็นภาพการณ์ปรับเปลี่ยนของสังคมโดยเฉพาะในด้านการศึกษามากยิ่งขึ้นและกระแสของสังคมโลก อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ การปฏิรูปการศึกษาเพื่อปรับบทบาทของการศึกษาให้ชี้นำสังคม เป็นการศึกษาที่มุ่งสู่การศึกษาสำหรับทุกคน การศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ที่เน้นวิธีการเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การแสวงหาความรู้จากแหล่งวิทยาการต่างๆ ทำให้บุคคลจำเป็นต้องเป็นผู้รู้สารสนเทศและบทบาทของผู้สอนได้เปลี่ยนเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้

ความสำคัญของการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศมีความสำคัญทั้งต่อการศึกษาและการดำรงชีวิต ในด้านการศึกษา การรู้สารสนเทศเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการศึกษาทุกระดับ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการศึกษาทางไกล การรู้สารสนเทศเป็นข้อกำหนดพื้นฐานสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม การสร้างความรู้ใหม่ ซึ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจในอนาคต การเรียนรู้ตลอดชีวิต การแก้ไขปัญหาในระดับโลก และการปกครองตนเอง (Australian Library and Information Association, 2000)

การรู้สารสนเทศเป็นทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะและกระบวนการอันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และทักษะชีวิต และช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้สารสนเทศและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบันในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การรู้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้สารสนเทศ โดยเฉพาะในกระบวนการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศ จากฐานข้อมูลรายการสารานุกรมหรือโอแพค ของห้องสมุดจากอินเทอร์เน็ต และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ

- ด้านภาษา การรู้และทักษะด้านภาษามีความสำคัญ เช่น ในขั้นตอนการค้นคืนสารสนเทศ ต้องมีการกำหนดคำค้น คำสำคัญ หรือหัวเรื่อง ในการใช้สารสนเทศ โดยเฉพาะสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต และการนำเสนอสารสนเทศ ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะทางภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- ด้านความคิด การพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิด รู้จักคิด วิเคราะห์ เป็นกระบวนการสำคัญในการสอนเรื่องการรู้สารสนเทศ และสร้างผู้รู้สารสนเทศ การคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดอย่างมีระบบ การคิดแก้ปัญหา และการมีวิจารณญาณได้รับการสร้างเสริมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การแสวงหา การเข้าถึง การประเมิน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอสารสนเทศ ถือได้ว่าความคิดเป็นแกนสำคัญของกระบวนการรู้สารสนเทศ

- ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ การสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ มีความสำคัญและเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การรู้สารสนเทศช่วยสร้างเสริมและเน้นย้ำให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหา การเข้าถึง การใช้ เช่น เรื่องการนำข้อความ หรือแนวคิดของผู้อื่นมาใช้ในงานของตน จำเป็นต้องได้รับการอ้างอิง เรื่องลิขสิทธิ์ และการใช้สารสนเทศโดยชอบอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม

ผู้รู้สารสนเทศ

จากการประมวลแนวคิดเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศโดยองค์กรทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการรู้สารสนเทศ ของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association Presidential Committee on Information Literacy, 1989) สมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัย (Association of College and Research Libraries, 2000) งานวิจัยและบทความของดอยล์ (Doyle, 1997) บรูซ (Bruce, 1992) และเชอค (Cheuck, 1998) สภาบรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยแห่งออสเตรเลีย (Council of Australian Universities Libraries, 2001) แคมเบล (Campbell, 2004) ประมวลลักษณะผู้รู้สารสนเทศ (information literate) ได้ดังนี้

- ตระหนักถึงความจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ รู้ว่าเมื่อไรต้องใช้สารสนเทศ
- ตระหนักว่าสารสนเทศที่ถูกต้องและสมบูรณ์เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจที่ชาญฉลาด
- กำหนดขอบเขตปัญหาและสารสนเทศที่ต้องการได้ สามารถตั้งคำถามสิ่งที่ต้องการได้
- รู้แหล่งสารสนเทศที่ต้องการ
- เข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- ร่วมมือกับผู้อื่น และได้รับบริการสารสนเทศจากผู้เกี่ยวข้องได้เมื่อมีความต้องการ
- ประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้อย่างมีวิจารณญาณ
- บูรณาการสารสนเทศที่เลือกสรรแล้วสู่ฐานความรู้ของตน
- จัดสารสนเทศอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้ รวมถึงสร้างสารสนเทศขึ้นมาใหม่ได้
- ใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนองวัตถุประสงค์เฉพาะ การคิดสร้างสรรค์ การ

แก้ปัญหา และเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม

- ตระหนักถึงบริบททางเศรษฐกิจ กฎหมาย สังคมที่มีผลกระทบถึงการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศ
- ใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย
- ตระหนักว่าการรู้สารสนเทศ คือ พื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มาตรฐานการรู้สารสนเทศ

องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติได้ให้ความสำคัญของการรู้สารสนเทศ จึงได้กำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศและที่เกี่ยวข้อง เช่น

สหรัฐอเมริกา ได้กำหนดมาตรฐานความสามารถในการรู้สารสนเทศ ระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา เช่น

สมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัย (Association of College and Research Libraries, 2000) ได้กำหนดมาตรฐานความสามารถในการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Competency Standards for Higher Education) ซึ่งเสนอมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และผลที่ได้รับ เพื่อเป็นการประกันคุณภาพของนักศึกษา และบัณฑิตอันเป็นผลผลิตจากสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นผู้รู้สารสนเทศ

สมาคมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนอเมริกัน (American Association of School Librarians (AASL) และสมาคมการสื่อสารและเทคโนโลยีการศึกษา (Association of Educational Communications and Technology-AECT) ได้จัดทำมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียน (Information Literacy Standards for Student Learning)

รัฐ โรงเรียนมหาวิทยาลัย และสถาบันท้องถิ่นหลายแห่งได้พัฒนามาตรฐานความรู้สารสนเทศของแต่ละแห่งเป็นการเฉพาะ (<http://www.fiu.edu/library/ili/iliweb.html>) เช่น สมาคมสื่อการศึกษาแห่งมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ (Educational Media Association, New jersey) ได้พัฒนามาตรฐานการรู้สารสนเทศของนักเรียนและมาตรฐานเนื้อหาหลักสูตรแกน (Information literacy Standards for Student Learning and the New Jersey Core Curriculum Content Standards) (ค.ศ.1999) แบ่งเป็นมาตรฐาน 9 ระดับ (<http://www.emanj.org/s1april99.html>)

ออสเตรเลีย มีแนวทางการออกแบบการเรียนการสอนและการประเมินการรู้สารสนเทศของบุคคล ตามมาตรฐาน The Australian Information Literacy Standards และ Australian and New Zealand Information Literacy Framework.

สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ติดอันดับโลก และมุ่งมั่นการพัฒนาสู่การเป็นชาติแห่งการเรียนรู้ ภายใต้แผน “IT 2000” ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศและความรู้ในฐานะเป็นทรัพยากรหลักของการพัฒนาประเทศ ดังปรากฏในคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี โก๊ะ จ๊ะ ตง (Gho Chock Tong) ในวันชาติประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ เมื่อ ค.ศ.1993 ถึงความสำคัญของความรู้และสารสนเทศว่า “อนาคตเป็นของประเทศซึ่งประชาชนให้สารสนเทศ ความรู้และเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ” (Library 2000 Review Committee, 1999, p. 33)

กระทรวงศึกษาธิการ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ตระหนักถึงความสำคัญของการรู้สารสนเทศ และได้จัดพิมพ์แนวทางดำเนินการเรื่องการรู้สารสนเทศ (The Information Literacy Guidelines) เมื่อ ค.ศ. 1997 โดยยึดรูปแบบ “Big-Six Model” เป็นกรอบการวางหลักสูตรการสอนเรื่องการเรียนรู้สารสนเทศ ซึ่งบรรจุไว้ในหลักสูตรการสอนทุกระดับ

การสอนการรู้สารสนเทศ

การสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศนั้นจำเป็นต้องเริ่มดำเนินการปูพื้นฐาน โดยการสอนตั้งแต่การศึกษาระดับต้นและต่อเนื่องจนถึงระดับอุดมศึกษา การสอนการรู้สารสนเทศมีการดำเนินการทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ในรูปแบบที่หลากหลาย เอ็ดเวิร์ด (Edwards, 1994) ปรวิทัศน์เอกสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างค.ศ. 1977 – 1991 พบว่าความสนใจเรื่องการสอน การรู้สารสนเทศได้พัฒนาอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากจำนวนการประชุม สัมมนา จำนวนเอกสาร บทความ งานวิจัยในเรื่องนี้ที่เพิ่มมากขึ้น โดยมีคำเรียกต่าง ๆ กันในการดำเนินงานลักษณะนี้ เช่น การนำชมห้องสมุด (library tours) การปฐมนิเทศห้องสมุด (library orientation) การสอนทางบรรณานุกรม (bibliographic instruction) การสอนห้องสมุด วิจัยห้องสมุด (library research courses) การฝึกอบรมผู้ใช้ (user training) การสอนทักษะห้องสมุด (library skills instruction) การให้การศึกษาผู้ใช้ การศึกษาลูกค้าห้องสมุด การศึกษาผู้ใช้ปลายทาง การสอนทักษะสารสนเทศ การรู้สารสนเทศ การสอนการวิจัย และคำอื่นๆ

การสอนเรื่องการรู้สารสนเทศมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการทั้งเป็นรายวิชาโดยตรง และการสอนบูรณาการกับรายวิชาอื่นๆ

การสอนวิชาการรู้สารสนเทศเป็นรายวิชาโดยเฉพาะ โดยพัฒนามาจากการสอนวิชาการใช้ห้องสมุด หรือการสอนเรื่องบรรณานุกรม ซึ่งต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนชื่อวิชา เช่น การใช้สารสนเทศ ทักษะสารสนเทศ การค้นคว้าและเขียนรายงาน สารสนเทศกับการศึกษาค้นคว้า เทคโนโลยีสารสนเทศกับการค้นคว้า โดยมีขอบข่ายเนื้อหาเช่นเดียวหรือใกล้เคียงกับการสอนเรื่องการรู้สารสนเทศ ในประเทศไทยในหลักสูตรระดับอุดมศึกษาโดยทั่วไปกำหนดไว้เป็นวิชาในหมวดศึกษาทั่วไป โดยบางสถาบันกำหนดเป็นวิชาบังคับ และบางสถาบันกำหนดเป็นวิชาเลือก

ส่วนการสอนอีกลักษณะหนึ่งคือการบูรณาการทักษะสารสนเทศในหลักสูตรระดับต่างๆ และในรายวิชาต่างๆ ในระดับอุดมศึกษา เช่น ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและค้นคว้า วิชาการวิจัย วิชาทักษะชีวิต เป็นต้น ส่วนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การสอนความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศบูรณาการอยู่ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ (Brown & Krumholz, 2002) เป็นต้น

รูปแบบที่ได้รับ ความนิยมอย่างแพร่หลายรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีผู้นิยมนำไปประยุกต์ในหลักสูตร การสอนการรู้สารสนเทศของประเทศต่าง ๆ คือ รูปแบบการแก้ปัญหาสารสนเทศ 6 ประการสำคัญ “Big-Six Information Problem-Solving” (Eisenberg & Berkowitz, 1990) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า “Big-Six Model” ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้นำไปใช้เป็นกรอบใน การพัฒนาหลักสูตร การรู้สารสนเทศเพื่อใช้ทั่วประเทศ

รูปแบบนี้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีประสบการณ์ 6 ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมทุกอย่างที่ต้อง ใช้สารสนเทศ เช่น การทำรายงาน การตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการและงานที่ต้องใช้สารสนเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์การแสวงหาสารสนเทศ

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดแหล่งที่มีสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอ สื่อสารสารสนเทศ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินกระบวนการและผลลัพธ์จากสารสนเทศ

การสอนเรื่องการรู้สารสนเทศไม่ว่าจะในรูปแบบใด สิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสอน หรือการ สร้างผู้รู้สารสนเทศพึงดำเนินการ คือ การเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอและแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ปัญหา อุปสรรค จากการดำเนินกิจกรรมทั้ง 6 ขั้นตอนร่วมกัน โดย ครู อาจารย์ และ บรรณารักษ์ มีบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและ เสริมสร้างให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ควรมีคะแนนสำหรับการนำเสนอด้วย

ประเด็นที่ ครู อาจารย์ บรรณารักษ์ อาจเสนอแนะให้ผู้เรียนตั้งคำถามตนเอง เช่น

- 1) ฉันได้รับคำตอบที่มีประสิทธิภาพสูงสุดหรือไม่
- 2) ฉันได้รับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นหรือไม่
- 3) ฉันได้รับแนวคิดที่ชัดเจนในสิ่งที่ต้องการแสวงหาหรือไม่
- 4) ฉันรู้จักแหล่งสารสนเทศที่ฉันสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางหรือไม่
- 5) ฉันได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศบ้างหรือไม่
- 6) ฉันได้ประเมินความถูกต้อง แม่นยำ ของสารสนเทศที่ได้รับหรือไม่
- 7) ฉันจะสามารถที่ได้อย่างมีระบบเพื่อใช้ประโยชน์ในภายหลังหรือไม่
- 8) ฉันจะสามารถค้นหาสารสนเทศได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นในครั้งต่อไปหรือไม่

บทบาทของห้องสมุดกับการสอนการรู้สารสนเทศ

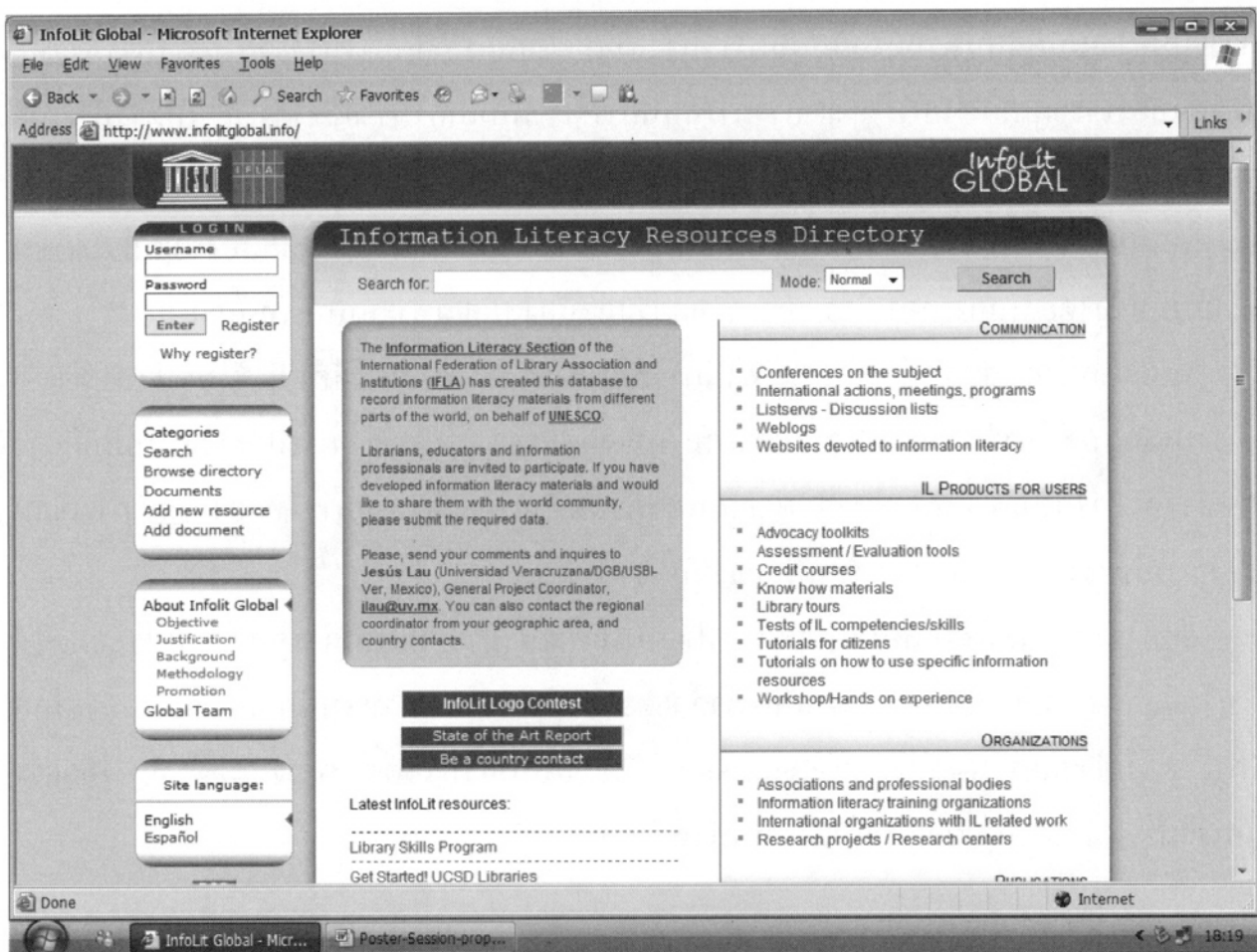
ห้องสมุดมีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ บรรณารักษ์อาจเป็นผู้สอนหรือผู้ร่วมสอนการรู้สารสนเทศให้กับนักศึกษาในรายวิชาการรู้สารสนเทศ หรือร่วมกับอาจารย์ผู้สอนในการบูรณาการการสอนการรู้สารสนเทศในรายวิชาต่างๆ ในต่างประเทศ เรเดอร์ (Rader, 1999, pp. 219-224) ได้ศึกษาการสอนการรู้สารสนเทศพบว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เท่านั้นที่มีบทบาทในเรื่องนี้ ห้องสมุดประเภทอื่นๆ ยังมีบทบาทจำกัดเฉพาะ โดยห้องสมุดประชาชน เพิ่งเริ่มมีบทบาทโดยเน้นการสอนทักษะคอมพิวเตอร์และห้องสมุดเฉพาะมีบทบาทน้อยมาก

นอกจากนี้บรรณารักษ์ยังมีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศให้กับผู้ใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การปฐมนิเทศ การนำชม การตอบคำถาม การจัดฝึกอบรมระยะสั้น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำและการสอนผ่านสื่อ เช่น เว็บช่วยสอน ซีดีรอม ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด การเขียน รายงาน การวิจัยจากห้องสมุด การเขียนบรรณานุกรม เป็นต้น

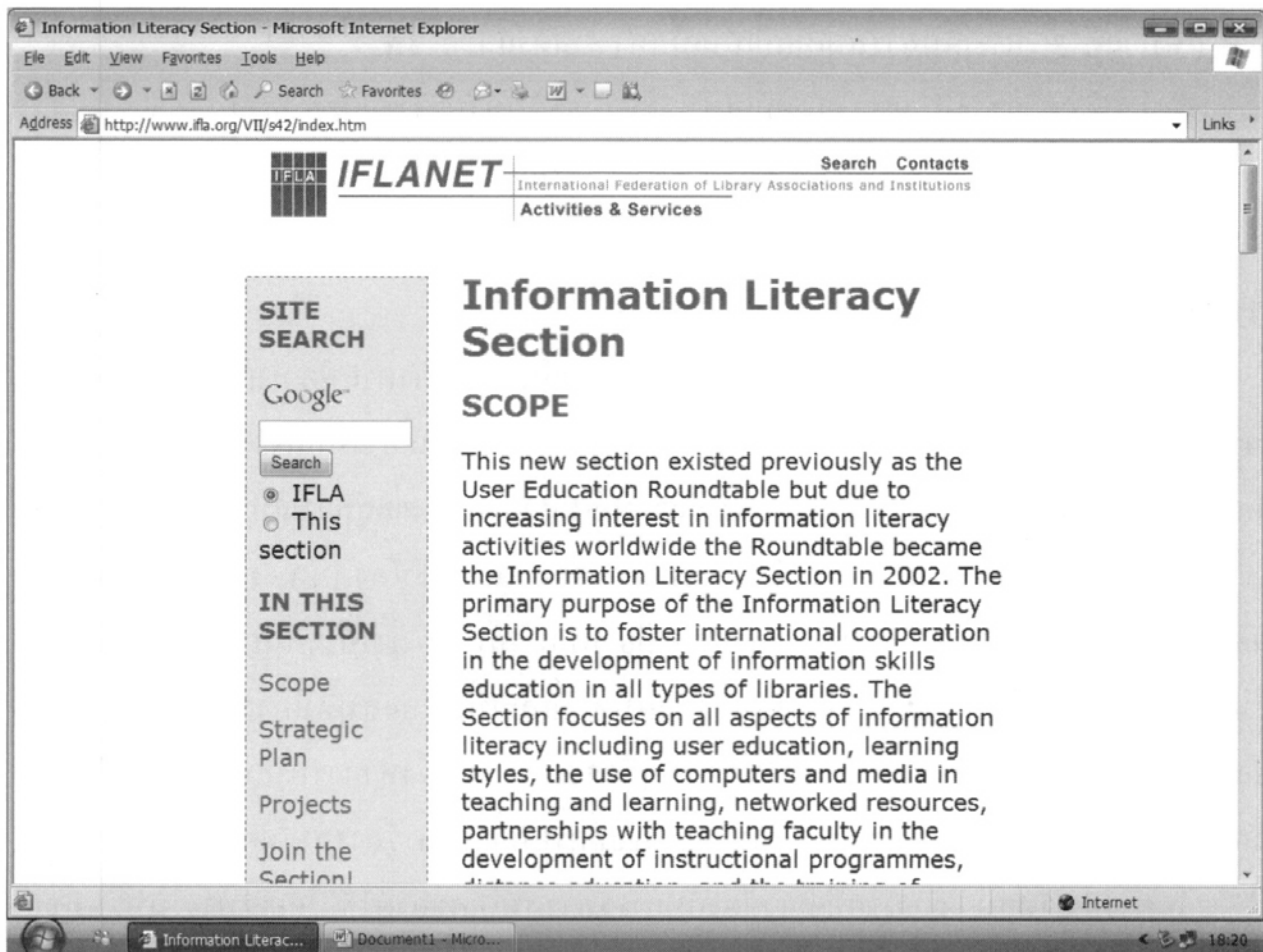
สื่อการสอนนอกจากสื่อบุคคลแล้ว ปัจจุบันมีพัฒนาการรูปแบบการสอนโดยประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยเฉพาะสำหรับนักศึกษาระบบทางไกล เช่น การใช้เว็บช่วยสอน (web-based instruction) ดังจะพบบนเว็บไซต์ของห้องสมุดต่างๆ โดยการสอนการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้ถือเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญ

ความสนใจเรื่องการรู้สารสนเทศในระดับสากล

ความสนใจเรื่องการรู้สารสนเทศในระดับสากลจะเห็นได้จากการจัดให้มีการประชุมสัมมนา ระดับนานาชาติ การรวมกลุ่มผู้สนใจเฉพาะเรื่องการรู้สารสนเทศ (ALIA Information Literacy Forum หรือ INFCLIT) (<http://www.alia.org.au/groups/infolit/>) การจัดทำเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเรียนรู้สารสนเทศ โดยเฉพาะ เช่น The Big 6.com website (<http://big6.com/>) National Forum on Information Literacy (<http://www.infolit.org>) Institute for Information Literacy (<http://www.ala.org/acrl/nili/nilimiss.html>) นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่น ๆ (<http://www.ala.org/acrl/resfeb99.html>) และยังมีแหล่งทรัพยากรอื่นๆ (<http://www.polaris.nova.edu/vern/it.html>) ซึ่งผู้สนใจสามารถหารายละเอียดเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง และมี Big Six Mailing List เป็นเวทีย่อยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับผู้สนใจเรื่องการเรียนรู้สารสนเทศด้วย (http://www.askeric.org/egi-bin/res.egi/Subjects/Information_Literacy) องค์การยูเนสโกได้จัดทำทำเนียบแหล่งทรัพยากรเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ (www.infolitglobal.info)

องค์กรทางวิชาชีพที่สำคัญ คือ สหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบันหรืออิล่า(International Federations of Library Associations and Institutions--IFLA) ได้จัดตั้งแผนก Information Literacy Section ซึ่งพัฒนามากจากกลุ่มการให้การศึกษาผู้ใช้(User Education Roundtable) เมื่อ ค.ศ.2002

นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรการรู้สารสนเทศระดับสากล (International Information Literacy Certificate—IILC) เป็นวาระระดับโลก โดยอิฟล่าและสมาคมห้องสมุดของแต่ละประเทศจะมีบทบาทในการสอน รูปแบบหน่วยการเรียนรู้การสอนและการปฏิบัติที่ดี จำแนกดังนี้ (Urena, 2003, p. 1)

หน่วยที่ 1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

หน่วยที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการสารสนเทศและวิธีการที่แตกต่างกันในการสนองความต้องการสารสนเทศ

หน่วยที่ 3 กลยุทธ์การแสวงหาสารสนเทศ การเข้าถึงและการใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยที่ 4 การประเมินสารสนเทศที่เข้าถึง

หน่วยที่ 5 การจัดระบบ การประยุกต์ใช้และการสื่อสารสารสนเทศ

หน่วยที่ 6 การสังเคราะห์และการสร้างสารสนเทศใหม่

หน่วยที่ 7 ปัญหาสังคมและปัญหากฎหมายในการเข้าถึงและใช้สารสนเทศ

หน่วยที่ 8 ประเด็นสารสนเทศที่เน้นเนื้อหา ศาสตร์และอาชีพ

หน่วยที่ 9 ประเด็นสารสนเทศที่เฉพาะเจาะจงระดับนานาชาติและภูมิภาค

หน่วยที่ 10 การจัดการความรู้และประเด็นสารสนเทศในองค์กร

การวิจัยเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศในประเทศไทยมีพัฒนาการตามพัฒนาการขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจากผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จากวิชาบรรณารักษศาสตร์ พัฒนาสู่วิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และสู่ความเป็นสหวิทยาการเพิ่มมากขึ้น งานวิจัยในอดีตมุ่งให้ความสำคัญในเรื่องการอ่าน การใช้ห้องสมุด / การใช้สารสนเทศ/ทรัพยากรสารสนเทศ/บริการห้องสมุด การวิจัยเกี่ยวกับการค้นหา การค้นคืนสารสนเทศ ซึ่งเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนหนึ่งของการรู้สารสนเทศ และเมื่อห้องสมุดมีการพัฒนาสู่การเป็นห้องสมุดดิจิทัล ได้มีความสนใจศึกษาในด้านพฤติกรรม การแสวงหาสารสนเทศ การประเมินความสามารถในการใช้สารสนเทศ และมีการศึกษาวิจัยที่ครอบคลุมการรู้สารสนเทศเพิ่มมากขึ้น

ในต่างประเทศมี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ โดยเฉพาะในบริบทของสถาบันอุดมศึกษา มีการวัดระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยแยกวัดตามสาขาวิชาเฉพาะ เช่น งานวิจัยของบราวน์ (Brown, 1999) ศึกษาการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ ในมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีทั้งแบบสอบถามปลายเปิด และแบบทดสอบ โดยมุ่งนำผลการวิจัยไปส่งเสริมและพัฒนารูสารสนเทศของนักศึกษาต่อไป

จากการสำรวจรายงานวิจัยในประเทศไทยพบว่าในระยะหลังงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการรู้สารสนเทศได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศโดยตรง ของกลุ่มนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (วุฒิพงษ์ บุไรสง, 2542; สมฤดี หัตถ์พงษ์, 2547) นักศึกษาระดับปริญญาตรี (กมลรัตน์ สุขมาก, 2547; ชุติมา ยิ่งสุขวัฒนา, 2547; ดวงกมล อุ่นจิตติ, 2545; ธัญญา ปกรณ์ นิมิตรประจักษ์, 2547; ปภาดา เจียวกั๊ก, 2547; มุจรินทร์ ผลกล้า, 2550; ศรีเพ็ญ มะโน, 2536; สุพิศ บายคายคม, 2550) การรู้สารสนเทศของกลุ่มนักศึกษาเฉพาะสาขา เช่น กลุ่มนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ (สุภาวดี ศรีสุดตา, 2549) การพัฒนามาตรฐาน ตัวบ่งชี้และลักษณะการรู้สารสนเทศ (หนูไกร บุตตะวงษ์ สุจิน บุตรดีสุวรรณ และเฉลิมศักดิ์ ชูปวา, 2548) การสอนการรู้สารสนเทศ (บรรเลง สระมูล, 2546; ศิวราช ราชพัฒน์, 2547) การส่งเสริมการรู้สารสนเทศ (สุจิรา ชงงาม, 2547)

นอกจากนั้นมีงานวิจัยอื่นๆที่มีวัตถุประสงค์และประเด็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของการรู้สารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศ การกำหนดคำค้น การใช้รายการเข้าถึงแบบออนไลน์ การค้นคืนรายการทางบรรณานุกรม การใช้สารสนเทศ ทักษะการใช้ห้องสมุด/สารสนเทศ การประเมินสมรรถนะสารสนเทศ

บทสรุป

ความสำคัญของการรู้สารสนเทศ เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต มีความคิด วิจารณญาณ มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการดำรงชีวิตในสังคมสารสนเทศและโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีความสำคัญยิ่งและเป็นพื้นฐานการพัฒนาบุคคล องค์กรและประเทศชาติ รัฐ สถาบันการศึกษาและห้องสมุดจึงต้องมีบทบาทร่วมกันส่งเสริมการรู้สารสนเทศและสร้างบุคคลให้เป็นผู้สารสนเทศ และสร้างความตื่นตัวในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อให้การรู้สารสนเทศเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนและสู่สังคมเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ สุขมาก. (2547). การรู้สารสนเทศของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารานเทศศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชุติมา ยิ่งสุขวัฒนา. (2547). ความรู้ความสามารถด้านการรู้สารสนเทศและคอมพิวเตอร์ขั้น พื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรี ตามความคิดเห็นและความคาดหวังของผู้ใช้ บัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารานเทศ ศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชุติมา ลัจจันนท์. (2544). การรู้สารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา คนไทยและ สังคมไทย. วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช, 14(3), 50-63.
- ดวงกมล อุ้นจิตติ. (2546). การประเมินการรู้สารสนเทศของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธัญญาปกรณ์ นิมิตรประจักษ์. (2547). ความรู้ความสามารถด้านการรู้สารสนเทศและคอมพิวเตอร์ ขั้นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรี ตามความคิดเห็นของนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารานเทศ ศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- บรรเลง สระมูล. (2546). การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนานักศึกษาด้านสมรรถนะ สารสนเทศ: การศึกษากลุ่มพหุ. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารานเทศ ศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปภาดา เจียวกีก. (2547). การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารานเทศศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (2542). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ.

บุญรินทร์ ผลกล้า. (2550). การรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.

(บรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). ศัพท์คอมพิวเตอร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 3).

กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

วนุชชิตา สุภักควณิช. (2547). การบูรณาการการรู้สารสนเทศในกระบวนการสอนรายวิชา

ภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยา

เขตกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วุฒิพงษ์ บุญไธสง. (2542). การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ศรีเพ็ญ มะโน. (2536). การสร้างแบบจำลองการรู้สารสนเทศ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี โดย

ใช้วิธีการเชิงระบบ. ปริญญาโท ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิวราช ราชพัฒน์. (2547). การสอนการรู้สารสนเทศทางเว็บไซต์ของห้องสมุด. วิทยานิพนธ์

ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สมฤดี หัตถาพงษ์. (2544). การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ. ปริญญาโท ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2544. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สุจิรา ธงงาม. (2547). สภาพการส่งเสริมการรู้สารสนเทศให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วง

ชั้นที่ 3 ถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด. การศึกษาค้นคว้า

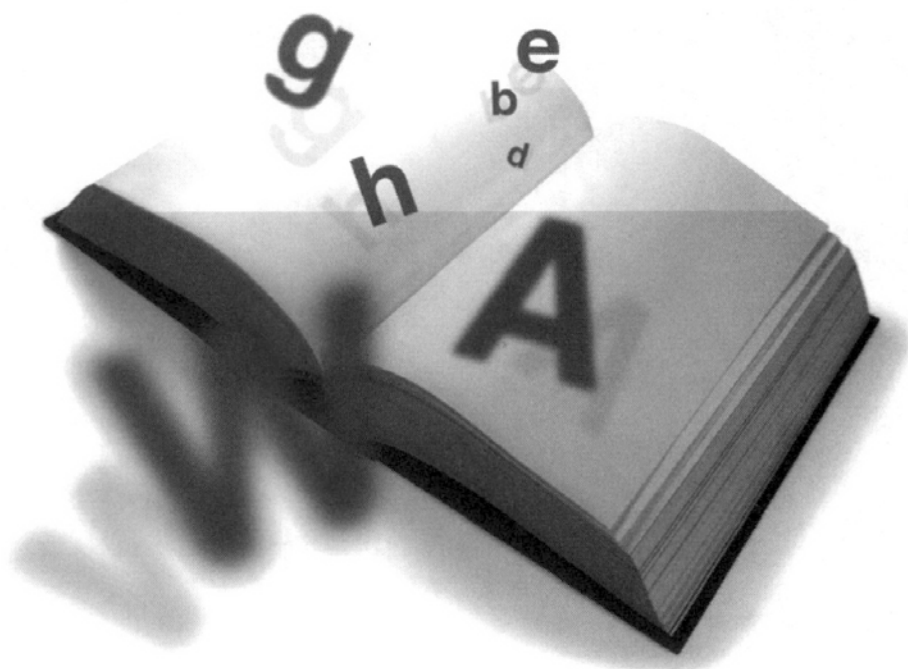
อิสระ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- สุภาวดี ศรีสุตตา. (2549). การรู้สารสนเทศของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารานเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สุพรรณี ส่องแสงจันทร์. (2540, ธันวาคม). แบบจำลองการรู้สารสนเทศ. **บรรณศาสตร์**, 12(2), 57-68.
- สุพิศ บายคายคม. (2550). การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์ และสารานเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยบูรพา
- หนูไกร บุตตะวงษ์ สุจิน บุตรดีสุวรรณ และ เฉลิมศักดิ์ ชูปวา. (2548). **มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และ ลักษณะการรู้สารสนเทศ: เทคนิคเคลฟาย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- American Association of School Librarians and Association of Educational Communications and Technology. (1998). **Information power** . Chicago: American Library Association.
- American Library Association. (1989). **Presidential committee on information literacy competency: Final report**. Retrieved October 31, 1999, from <http://www.ala.org/nili/ilit1st.html>
- American Library Association. (2004). **Task force on information literacy for science and technology: Proposed standards**. Retrieved October 31, 1999, from <http://www.ala.org/nili/ilit1st.html>
- Association of College and Research Libraries. (2000). **Competency standards for higher education standards, performance indicator information literacy and outcomes**. Retrieved November 5, 2000, from <http://www.ala.org/acrl/ilstandardlo.html>
- Association of College and Research Libraries (2001). **Objectives for information literacy instruction: Model statement for academic librarians**. Retrieved October 10, 2007, from <http://www.ala.org/acrl/guides/objinfolit.html>
- Association of College and Research Libraries. (2002). **Information literacy competency standards for higher education**. Retrieved November 2, 2007, from <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/standardsguidelines.htm>.

- Australian Library and Information Association. (2000). **Statement on information literacy for the nation**. Retrieved July 12, 2007, from <http://www.alia.org.au/sigs/infolit/statement.html>
- Bainton, Toby. (2001). **Information literacy and academic libraries: The SCONUL approach (UK/Ireland)**. In **67th IFLA Council and General Conference Proceedings-August 16th-25th, 2001**. Retrieved July 7, 2007, from <http://www.ifla.org/Ivifla67/papers/016-126e.pdf>
- Behrens, S. J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information Literacy. **College & Research Libraries**, 55(4), 309-322.
- Breivik, P.S. (1987). Making the most of libraries in the search of academic excellence. **Change**, 19.
- Brown, Cecelia M. & Krumholz, Lee R. (2002). Intergrating information literacy into the science curriculum. **College & Research Libraries**, 63(2), 111-123.
- Campbell, Sandy. W. (2004). **Defining information literacy in the 21 st century**. **Paper presented to Division VII – Education and research, 70 th IFLA General Conference and Council, 22-27 August 2004**. Retrieved November 15, 2007, from www.ilfa.org/IV/ifla70/prog04.htm
- Cheuk, Bonnie & Wai-yi. What is Information Literacy? **Singapore Libraries**, 27, 1.
- Council of Australian Universities Librarians. (2001). **Information literacy standards**. Retrieved November 20, 2007, from <http://www.alia.org.au/sections/ucrls/aarl/32.1/fulltext/infor.it.htm>
- Demo. W. (1986). **Idea of information literacy in the age of high technology**. New York: Tompkins Cartiand Community College.
- Doyle, C. (1992). **Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990: Final report to the national forum on information literacy: Summary of findings**. (ERIC Document Reproduction Service No.ED 351033).

- Doyle, C. (1992). **Development of a model of information literacy outcome measures within national education goals of 1990 (education policy).** Thesis (ED.D.) Northern Arizona University.
- Doyle, C. (1994). **Information literacy in an information society: A concept for the information age.** New York: ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse University.
- Educational Media Association of New Jersey. (1999). **Information literacy standards for student learning and the New Jersey core curriculum content standards.** Retrieved July 20, 2007, from <http://www.emanj.org/s1april99.html>
- Edwards, S. (1994). Bibliographic instruction research: An analysis of the journal literature from 1997 to 1991. **Research Strategies**, 12(2), 68-78.
- Eisenberg, M.B. & Berkowiz, R.E. (1990). **Information problem-solving: The big six skills approach to library & information skills instruction.** Norwood, N.J.: Ablex Pub Corp.
- ERIC Electronic Communication. (2001). **Big Six Malting List.** Retrieved July 10, 2001, from <http://www.askeric.org/ithome/e-commun.htm>.
- Eisenberg, Michael B. & Berkowitz, Robert E. (2002). **The big 6 information problem-solving approach.** Retrieved July 20, 2007, from <http://www.big6.com>
- Gorman, Gary E. (2003). Sustainable development and information literacy: IFLA priorities in Asia and Oceania. **IFLA Journal**, 28(4), 288-294.
- Gorman, Gary E. & Dorner, Daniel G. (2003). **Information literacy education in Asia and developing countries: Cultural factors affecting curriculum development and program delivery. Paper Presented 72 nd IFLA General Conference and Council, 20-24 August 2006.** Retrieved November 15, 2007, from www.ifla.org/IV/ifla70/prog04.htm
- Hayden, K. Alix. (2000). **Information literacy definitions.** Retrieved July 20, 2007, from <http://www.ucalgary.ca/Library/ILG/litdef.html>

- Library 2000 Review Committee. (1999). **Library 2000: Investing in a learning nation report of the library 2000 review committee**. Singapore: Ministry of Information and the Arts.
- Rader, Hannelore B. (1990). Bibliographic instruction or information literacy. **College & Research Libraries News**, 15(1), 18-21.
- Rader, Hannelore B. (1999). The learning environment—then, now and later: 30 years of teaching in information skills. **Reference Services Review**, 27(3), 219-224.
- Spitzer, Kathleen L.; Eisenberg, Michael B. & Lowe, Carrie A. (1998). **Information literacy: Essential skills for the information age**. Retrieved July 20, 2007, from <http://ericit.org/plweb-cgi/fastweb>
- Urena, Cristobal Pasadas. (2003). **The international information literacy certificate: A global professional challenge? Paper presented to 69 th IFLA General Conference and Council, 1- 9 August 2003**. Retrieved November 15, 2007, from www.ilfa.org/IV/ifla70/prog04.htm
- Zurkowski, P. (1974). **The information service environment relationships and priorities**. Washington, D. C.: National Commission on Libraries and Information Science.

โรงเรียนประถมศึกษาเทศบาลนครภูเก็ต

พัฒนาการการส่งเสริมการรู้สารสนเทศในต่างประเทศและในประเทศไทย

รศ.ดร.จุฬพจน์ วณิชกุล *

นักการศึกษาทั่วโลกกำลังดำเนินการกับการจัดการศึกษาที่ให้นักศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ ได้รู้สารสนเทศด้วยตนเองให้มากขึ้น มหาวิทยาลัยทุกแห่งในประเทศไทยกำลังให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปให้นักศึกษาได้เรียนอย่างน้อย 30 หน่วยกิตเพื่อให้นักศึกษาได้เกิดความรู้ ความเข้าใจของศาสตร์ต่างๆ เบื้องต้นที่จำเป็นต่อการสร้างลักษณะคุณสมบัติของบัณฑิตที่แต่ละมหาวิทยาลัยต้องการ และ เป็นการให้ความสำคัญต่อการสร้างการรู้สารสนเทศในสาระวิชาการต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสังคมการเรียนรู้

สภาพการรู้สารสนเทศในปัจจุบันในทุกประเทศทั่วโลกน่าจะมีพัฒนาการมาจากการรู้หนังสือ เพราะมีการใช้คำเดียวกันว่า information literacy หมายความว่า การรู้หนังสือ ประเทศแรกที่ดำเนินการสำรวจการรู้หนังสือ ได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการสำรวจข้อมูลการทำสำมะโนประชากรที่สามารถบ่งชี้ได้ว่าประชาชนที่เป็นผู้รู้หนังสือ คือ ความสามารถในการเซ็นชื่อได้ ต่อมา มีการทำสำมะโนประชากรใน พ.ศ. 2483 เพื่อต้องการข้อมูลในการรู้หนังสือด้วยการวัดความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของประชาชน และระบุว่าผู้รู้หนังสือจะต้องมีคุณสมบัติในการสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น (สุจิน บุตรดีสุวรรณ, 2547) และต่อมาได้มีการเพิ่มมาตรฐานการรู้หนังสือขึ้นมาอีก คือ ต้องผ่านการทดสอบการรู้หนังสือเพื่อให้ความสนใจในเนื้อหา และการใช้ภาษา ตลอดจนความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลด้วย

ในประเทศไทย องค์การศึกษาวิทยาาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก ได้มอบโล่เกียรติยศจากสมาคมการอ่านระหว่างประเทศ และองค์การศึกษาโลก เป็นรางวัล Wealthy Fisher เมื่อ ปี พ.ศ. 2528 ให้แก่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ในฐานะที่ประเทศไทยประสบผลสำเร็จในการรณรงค์การรู้หนังสือของประเทศไทย โดยมีสาระที่แสดงถึงว่า

ประเทศไทยได้ดำเนินการเกี่ยวกับการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ มีผู้ไม่รู้หนังสือ เข้ารับบริการแล้วทั้งสิ้น 423,967 คน มีประชาชนอาสาสมัครสอนจำนวน 278,819 คน มีจังหวัดปลอดการไม่รู้หนังสือแล้ว 3 จังหวัด และมีอำเภอปลอดผู้ไม่รู้หนังสือแล้ว 68 อำเภอ (โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ, 2528, 30)

* รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

สภาพการรู้หนังสือที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการมาตั้งแต่ ก่อน พ.ศ.2528 จนได้รับรางวัลเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิธีการบริหารจัดการที่ใช้ห้องสมุดประชาชนเป็นฐานในการให้ประชาชนเข้าถึงการรู้หนังสือ และเน้นให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน

สมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและการวิจัย (Association of College and Research Libraries, 2007) ให้คำนิยามของการรู้สารสนเทศ (information literacy) ว่าเป็นชุดของความสามารถของแต่ละบุคคลในการเข้าถึง วิเคราะห์และใช้สารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ลักษณะของการรู้หนังสือไม่ได้มีขอบเขตเพียงแค่การอ่านหนังสือออกได้เท่านั้น แต่มีลักษณะของความสามารถในการเขียน เริ่มต้นจากการเขียนด้วยลายมือ เขียนตามคำบอก มีความสามารถในการอ่าน มีทักษะทางการค้นคว้า มีความคิด และมีเหตุผล นักการศึกษาในแต่ละประเทศได้ขยายความหมายของการรู้หนังสือให้มีความหมายครอบคลุมถึง การมีความต้องการข้อมูล ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสามารถแสดงออกให้เห็นได้เด่นชัด ในการเข้าถึงข้อมูล และความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมสารสนเทศ

ในยุคสมัยที่ทุกประเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างไม่มีขีดจำกัด การรู้สารสนเทศในแต่ละประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็น และยิ่งทวีความสำคัญในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในสังคมสารสนเทศและการเพิ่มปริมาณอย่างรวดเร็วของแหล่งสารสนเทศต่างๆ ผู้ใช้สารสนเทศต่างเผชิญกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นและแหล่งสารสนเทศที่จะให้ความรู้ความเข้าใจที่มีเป็นจำนวนมากในชีวิตประจำวันในชั้นเรียน สารสนเทศที่ควรรู้สามารถแสวงหาได้จากห้องสมุด หน่วยงานต่างๆ จากสื่อมวลชน และจากอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้สารสนเทศจึงประสบปัญหาต่อการประมวลสารสนเทศที่ได้รับ จึงควรมีการกำหนดมาตรฐานการรับรู้สารสนเทศในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศที่ถูกต้องกับผู้ใช้สารสนเทศในสังคมสารสนเทศปัจจุบัน

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทุกประเทศได้หันมาสนใจต่อสภาพการรู้สารสนเทศของคนในประเทศ เป็นประเด็นสำคัญในการจัดให้การศึกษาและให้ความรู้ในการณรงค์เพื่อก่อให้เกิดสภาพการรู้สารสนเทศของประชาชน ประเทศที่ให้ความสนใจในลำดับต้นๆ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ และประเทศในทวีปยุโรปตอนเหนือ (Bruce, C., and P. Candy, 2000) การดำเนินการในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศได้แก่วิธีการเผยแพร่เอกสารความรู้ การฝึกอบรม การใช้เทคโนโลยี ครู บรรณารักษ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทำงานร่วมกันในหลักสูตรการเรียนการสอน และตั้งเป้าประสงค์ผลสัมฤทธิ์ของการรู้สารสนเทศของประชาชนทั่วไปและนักศึกษาด้วยวิธีการ

สนับสนุนในเรื่องกระบวนการรู้สารสนเทศอย่างเต็มที่ มีเอกสารและวิธีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศในประเทศต่างๆทั่วโลกที่สำคัญๆ ดังนี้

สหรัฐอเมริกา

พัฒนาการการรู้สารสนเทศในประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มต้นอย่างจริงจังเมื่อ ปี ค.ศ. 1989 โดยเกิดขึ้นจากความร่วมมือในระดับชาติ มีการประสานงานจากการจัดการประชุมระดับชาติ จากองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง และจากการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศในประเทศ และมีการให้คำนิยามของการรู้สารสนเทศว่า เป็นการที่ทำให้บุคคลสามารถระลึกถึงความต้องการใช้สารสนเทศ สามารถเข้าถึง วิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในช่วงปี ค.ศ. 1971 มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านเพื่อกระตุ้นให้เกิดนิสัยรักการอ่านและเพื่อให้รู้สารสนเทศด้วยวิธีการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ได้แก่ การก่อตั้งแหล่งจัดเก็บคู่มือและเอกสารห้องสมุด (clearinghouse for library instruction - LOEX) ซึ่งจัดตั้งโดยบรรณารักษ์ของมหาวิทยาลัยมิชิแกนตะวันออก แหล่งจัดเก็บเอกสารดังกล่าวได้จัดเก็บรายงานการประชุมประจำปีมากกว่า 30 ปี (Rader, 2002, p.15) มีสาระของการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ และ คู่มือการให้บริการแก่ผู้ใช้

เอกสารอื่นๆที่จัดเก็บไว้ยังครอบคลุมไปถึงเอกสารในระดับภูมิภาคและระดับมลรัฐต่างๆ มีเอกสารมากกว่า 5,000 รายการที่เกี่ยวข้องกับคู่มือการให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุด และ บทความที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศซึ่งมีการตีพิมพ์เผยแพร่หลัง ปี ค.ศ. 1973 เป็นต้นมา

บรรณารักษ์ นักสารสนเทศ นักการศึกษาจำนวนมากได้ให้ข้อคิดเห็นแนวทางในการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดการรู้สารสนเทศอยู่ตลอดเวลา เช่น เซอร์คาวสกี (Pauli Zurkowski, cited in Webber, S & Johnston, B., 2000, pp. 381-387) เป็นผู้เน้นนำความสำคัญของการรู้สารสนเทศและเสนอข้อแนะนำให้ผู้บริหารประเทศในการจัดทำโครงการที่มุ่งก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศในระดับประเทศ นักสารสนเทศได้ศึกษาและเห็นความสำคัญของการรู้สารสนเทศ สรุปถึงความสำคัญของการรู้สารสนเทศในแง่มุมที่น่าสนใจ (Webber, S and B. Johnston, 2000, pp. 381-397) พอสรุปประเด็นความสำคัญของการรู้สารสนเทศได้ดังต่อไปนี้

1. เป็นการแสวงหาสารสนเทศตามความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ได้รับรู้โอกาสในการเลือกใช้แหล่งสารสนเทศและแยกแยะแหล่งสารสนเทศได้

3. ได้วิเคราะห์และเลือกใช้สารสนเทศจากเครื่องมือค้นหาสารสนเทศ เช่นจากเครื่องคอมพิวเตอร์ และจากเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นๆ
4. มีความสะดวกต่อการใช้สื่อมวลชนที่หลากหลายที่เหมาะสมที่สุด
5. มีความระมัดระวังต่อการใช้สารสนเทศทั้งที่เชื่อถือและเชื่อถือไม่ได้
6. สามารถถ่ายทอดสารสนเทศที่รู้ให้ผู้อื่นได้ทราบได้

ในปี ค.ศ. 1990 มีการประกาศถึงเรื่องวาระการรู้สารสนเทศแห่งชาติ (The National Forum on Information Literacy - NFIL) มีหน่วยงานที่ตอบสนองการดำเนินงานได้แก่ มหาวิทยาลัยซานโฮเซ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยมีการจัดประชุมเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ มีสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างมากกว่า 85 แห่งเข้าร่วมการประชุม ที่ประชุมได้เสนอแนะให้มีการตระหนักในความต้องการของการรู้สารสนเทศและกระตุ้นให้มีกิจกรรมต่างๆเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดทักษะการรู้สารสนเทศ วิธีการกระตุ้นได้แก่การสร้างกิจกรรมผ่านกรมการขององค์กรในประเด็นเรื่องการใช้ชีวิตประจำวันของคน การทำงาน การศึกษา และสภาพสังคมที่มีส่วนร่วม ทั้งนี้ให้มีการบูรณาการทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวเข้าด้วยกัน

จากการประชุมในวาระที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ ที่ประชุมสนับสนุน กระตุ้น และขยายผลโครงการการรู้สารสนเทศทั้งในประเทศและต่างประเทศให้มีการยอมรับในแนวทางของนโยบายการรู้สารสนเทศผ่านองค์กรที่สำคัญในระดับประเทศเพื่อนำไปปฏิบัติต่อ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ (State Departments of Education) คณะกรรมการการอุดมศึกษา (Commissions on Higher Education) และคณะกรรมการวิชาการแห่งรัฐ (Academic Governing Boards) เป็นต้น

มีการจัดตั้งสถาบันการรู้สารสนเทศ (The Institute of Information Literacy - NILI) ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1997 ภายใต้การดำเนินงานของสมาคมห้องสมุดและการวิจัย (Association of College and Research Libraries - ACRL). วัตถุประสงค์ของสถาบันนี้ได้แก่การมีบทบาทอย่างสูงในการให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันต่างๆที่จะช่วยร่วมมือให้เกิดการรู้สารสนเทศอย่างกว้างขวาง โดยจัดทำโครงการการรู้สารสนเทศเชื่อมโยงกับหน่วยงานทางการศึกษา ห้องสมุดประเภทต่างๆ และให้บริการข้อมูลผ่านแหล่งสารสนเทศบนเว็บ และที่สำคัญได้กำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศขึ้นเพื่อเป็นสิ่งที่กำหนดถึงการเข้ามาตรฐานการรู้สารสนเทศในประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน

ในปี ค.ศ. 1998 สมาคมห้องสมุดโรงเรียนอเมริกัน (The American Association of School Libraries) และ สมาคมการสื่อสารและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (the Association of Educational

Communications and Technology) ได้ร่วมมือกันในการรณรงค์การใช้สารสนเทศอย่างทั่วถึงเพื่อการเรียนรู้ มีการกำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนและนักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ทำให้สถาบันศึกษาต่างๆ ตื่นตัวในการใช้มาตรฐานการรู้สารสนเทศเพื่อให้นักเรียนและนักศึกษาได้เกิดทักษะการรู้สารสนเทศที่กำหนดเป็นผลสัมฤทธิ์จากมาตรฐานที่ได้กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติไว้

สถานศึกษาหลายแห่งในมลรัฐโคโลราโด โอเรกอน และ วิสคอนซิน ได้นำมาตรฐานการรู้สารสนเทศไปใช้ ในระบบการศึกษาเครือข่ายใหญ่ๆ เช่น เครือข่ายมหาวิทยาลัยแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย มหาวิทยาลัยแห่งรัฐนิวยอร์ก และมหาวิทยาลัยแมสซาชูเซต ได้พัฒนาระบบเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศให้มากขึ้น มหาวิทยาลัยบางแห่งได้ปรับปรุงและขยายผลการใช้มาตรฐานการรู้สารสนเทศในระบบหลักสูตรการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย เช่น วิทยาลัยเอิร์ลแฮม (Earlham College) มหาวิทยาลัยนานาชาติฟลอริดา (Florida International University) วิทยาลัยคิงส์ (Kings College) มหาวิทยาลัยหลุยส์วิลล์ (University of Louisville) มหาวิทยาลัยเท็กซัส (University of Texas) และมหาวิทยาลัยวอชิงตัน (University of Washington) เป็นต้น

ปี ค.ศ. 2000 นับว่าเป็นปีเริ่มต้นของการแนะนำการประกาศใช้มาตรฐานการรู้สารสนเทศทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา โดยสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและการวิจัย (Association of College and Research Libraries) ได้กำหนดมาตรฐานความสามารถในการรู้สารสนเทศสำหรับการอุดมศึกษา (the Information Literacy Competency Standards for Higher Education) ซึ่งได้รับการรับรองจากสมาคมการอุดมศึกษาในปีถัดมา มาตรฐานดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นในการใช้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการรู้สารสนเทศในประเทศต่างๆ ต่อมา เพราะมีการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา เช่น ภาษาสเปน จีน และเยอรมัน เป็นต้น

แคนาดา

นโยบายของคณะรัฐบาลแคนาดาที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศได้แก่กำหนดวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับสารสนเทศให้แก่ประชาชน ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา บรรณารักษ์ในระดับอุดมศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอนนักศึกษาให้มีทักษะในการใช้ห้องสมุดและทักษะการรู้สารสนเทศ

ในการประชุมระดับชาติประจำปี ที่ประชุมได้เน้นถึงทักษะการรู้สารสนเทศเพิ่มมากขึ้น บรรณารักษ์ในสถาบันระดับอุดมศึกษามีบทบาทมากยิ่งขึ้นในการเสนอแนะแนวทางการบูรณาการทักษะการรู้สารสนเทศในหลักสูตรรายวิชาที่เรียนของนักศึกษาเหมือนกับประเทศอื่นๆ ที่เน้นการเรียนการสอนแบบบูรณาการในการเน้นทักษะการรู้สารสนเทศ

ในการวิจัยระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศของบรรณารักษ์ระดับอุดมศึกษาในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ได้สรุปผลว่าทิศทางของวัตถุประสงค์ในการสอน วิธีการและสาระที่สอนยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก บรรณารักษ์บางคนยังให้คำแนะนำแบบเดิมที่เคยปฏิบัติมาและยังไม่ได้ตั้งเป้าประสงค์ของวิธีการให้คำแนะนำในการรู้สารสนเทศที่ชัดเจน บรรณารักษ์จำเป็นต้องทำงานอย่างมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับคณาจารย์ผู้สอนในระดับประถม มัธยม และระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้สารสนเทศ (Julian, 2000)

ในปี ค.ศ.1993 คณะแพทย์ได้เรียกร้องให้รัฐบาลส่งเสริมการให้การศึกษาทางวิชาชีพที่ต่อเนื่อง ราชบัณฑิตแพทยสภาแคนาดา (The Royal College of Physicians and Surgeons of Canada) ได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมความสามารถพิเศษ (the Maintenance of Competence Program - MOCOMP) เพื่อช่วยเหลือแพทย์ในประเทศในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการสร้างเครื่องมือที่ช่วยให้แพทย์ได้ตระหนักถึงความต้องการในการใช้ กำหนดตัวแหล่งสารสนเทศ ประเมิน และสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรดาแพทย์ได้แสดงความต้องการในการมีเครื่องมือเพื่อช่วยในการจัดการเกี่ยวกับสารสนเทศที่ต้องการ จึงมีการสร้างซอฟต์แวร์และมีการประเมินซอฟต์แวร์ที่สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1997 ซอฟต์แวร์ดังกล่าวได้นำไปทดลองใช้กับประเทศต่างๆ เช่น ออสเตรเลีย อังกฤษ สวิตเซอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกา ได้รับการยอมรับว่าเป็นซอฟต์แวร์ที่เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Parboosingh, 2000, pp. 121-136) และช่วยให้ผู้เรียนมีการบูรณาการการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้อย่างเป็นอิสระด้วยตนเอง

เม็กซิโก

มีหลักฐานว่าบรรณารักษ์และคณาจารย์ในระดับอุดมศึกษาเกี่ยวข้องกับการสร้างสังคมสารสนเทศในประเทศ โดยบรรณารักษ์มีบทบาทในการให้บริการความรู้แก่ผู้ใช้บริการและยังเห็นความสำคัญต่อบทบาทนี้จากตัวอย่างที่พบเห็นในประเทศสหรัฐอเมริกาและบางประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับโอกาสในการศึกษาจึงขาดทักษะการรู้สารสนเทศเช่นเดียวกับประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย

ในสถาบันอุดมศึกษา บรรณารักษ์เริ่มมีบทบาทสูงต่อการสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่นักศึกษา ในสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน บรรณารักษ์ได้สอนให้นักศึกษาได้รู้จักใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อฝึกและแนะนำให้นักศึกษาได้รู้จักการเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีส่วนร่วมในการสร้างการรู้สารสนเทศจากรูปแบบการพัฒนาการศึกษาที่รัฐบาลได้

จัดทำขึ้น บรรณารักษ์มหาวิทยาลัยฮัวเรส (Juarez University in Ciudad Juarez) ให้บริการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยจากแหล่งให้บริการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ และมีส่วนร่วมในการบูรณาการทักษะการรู้สารสนเทศกับการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาต่างๆ (Rader, 2002, pp. 13-14) มหาวิทยาลัยฮัวเรสได้เป็นผู้นำในการจัดประชุมเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศในระดับชาติมาโดยตลอด

ยุโรป

ในทวีปยุโรป มีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการสนับสนุนการรู้สารสนเทศโดยสหภาพยุโรป (European Union) ได้จัดตั้งโครงการการเข้าถึงสารสนเทศสำหรับผู้ใช้ (End-user Courses in Information Access through Communication Technology - EDUCATE) ขึ้น เมื่อปี ค.ศ. 1994-1997 โครงการนี้ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไอร์แลนด์ สวีเดน ฝรั่งเศส สเปน และ อังกฤษ ภายใต้ความช่วยเหลือของผู้บริหารมหาวิทยาลัยต่างๆ

ภายใต้ความช่วยเหลือของโครงการนี้มีการจัดทำโปรแกรมสารสนเทศบนเว็บเพื่อสอนให้ผู้ได้เข้าใจในเรื่องสารสนเทศ 7 สาขาใหญ่ คือ สถาปัตยกรรม เคมี พลังงาน ไฟฟ้า วิศวกรรมสิ่งแวดล้อม การแพทย์ และ ฟิสิกส์ โปรแกรมดังกล่าวได้รับการออกแบบเพื่อใช้สอนในวิชาชีพ ระบุถึงเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน รวมทั้งสาระวิชาที่ครบถ้วน และมีโครงการที่จะเพิ่มเติมสาระวิชาอื่นๆ ในอนาคต โครงการนี้ได้ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีทั้งในมหาวิทยาลัยและการศึกษาทางไกล

ต่อมา ในช่วงปี ค.ศ. 1998-1999 มีโครงการการศึกษาสารสนเทศทางไกลในระบบเครือข่าย (DEDICATE - Distance Education Information Courses with Access Through Networks) ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากคณะกรรมการสหภาพยุโรปชุดสนับสนุนการศึกษาทางไกลห้องสมุด (European Union Telematics for Libraries Fourth Framework) มีการพัฒนาการประเมินทักษะการใช้สารสนเทศทางไกลของผู้ใช้บริการในประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป รวม 9 ประเทศ (Rader, 2002, pp. 8-9)

โครงการการสอนทางไกลได้มีการออกแบบการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ร่วมโครงการสามารถจัดการสาระเพื่อก่อให้เกิดทักษะการรู้สารสนเทศในขอบเขตที่ต้องการภายในมหาวิทยาลัยด้วยตนเอง ผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนสร้างสาระวิชาต่างๆ ได้แก่ คณาจารย์ผู้สอน และคณะทำงานร่วมกันของมหาวิทยาลัยต่างๆ

อังกฤษ

บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและห้องสมุดโรงเรียนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการพัฒนาโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้รู้สารสนเทศในประเทศอังกฤษ มหาวิทยาลัยและโรงเรียนทางวิชาชีพหลายแห่งได้จัดทำเครื่องมือตลอดจนสาระเพื่อฝึกทักษะการใช้สารสนเทศในเรื่องต่างๆ โดยผสมผสานการวิจัยและการออกแบบการเรียนรู้ด้วยโปรแกรมช่วยสอนต่างๆ และมีจุดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับบุคคลทั่วไป

ในปี ค.ศ. 1998 คณะกรรมการการจัดประชุมของหอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดมหาวิทยาลัย (SCONUL - Standing Conference of National and University Libraries) ได้ตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจเพื่อเตรียมตัวในการจัดทำประกาศการรู้สารสนเทศสำหรับการอุดมศึกษาในประเทศ

หน่วยงาน SCONUL ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1980 ประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวน 157 แห่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพและการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมของห้องสมุดในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ โดยมีการพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของการให้บริการสารสนเทศในระดับอุดมศึกษาและเผยแพร่มาตั้งแต่ ค.ศ. 2005

SCONUL ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ 7 ประเด็น ตั้งแต่เรื่องความสามารถเบื้องต้นของทักษะการใช้ห้องสมุดและทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้บรรณารักษ์ในระดับอุดมศึกษาจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการสอนทักษะดังกล่าว นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2005 SCONUL ได้พัฒนาระบบการเชื่อมโยงจัดการสารสนเทศบนเว็บเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการสารสนเทศ มีโครงสร้างในการสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อเข้าสู่แหล่งสารสนเทศทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และมุ่งเน้นให้บรรณารักษ์มีบทบาทที่สำคัญในการเป็นที่ปรึกษาและผู้ฝึกการให้อบรมความรู้ กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ตลอดเวลาได้แก่ การจัดประชุม การพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน การให้บริการและคำแนะนำเกี่ยวกับการบริการสารสนเทศ ตลอดจนการพิมพ์เอกสารการทำงานที่เกี่ยวข้อง เอกสารบรรยายสรุป สถิติ คู่มือ ตลอดจนจดหมายข่าวที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

มหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศอังกฤษ เช่น มหาวิทยาลัยแครนฟิลด์ (Cranfield University) มหาวิทยาลัยเซฟฟิลด์ (University of Sheffield) และมหาวิทยาลัยนอร์ทแธมตัน (University College Northampton) ได้ทำงานภายใต้คำแนะนำของ SCONUL และมหาวิทยาลัยแห่งอื่นๆ ได้ใช้ประโยชน์จากเครือข่ายที่สร้างขึ้นนำไปใช้สอนนักศึกษาให้เกิดทักษะการรู้สารสนเทศในมหาวิทยาลัยของตน

มีการสนับสนุนการทำงานของ SCONUL เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการสนับสนุนการรู้สารสนเทศเพิ่มเติมขึ้น โดยมหาวิทยาลัยนอร์ทธัมเบีย (Northumbria University) และ มหาวิทยาลัย